

NUORTEN KÄSITYKSIÄ ELÄMÄLLEEN TÄRKEISTÄ ASIOISTA
- Opettajaksi kasvun tukena

Alimyllymaa Suvi

Laitinen Sini

Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma

Kevät 2003

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Alimyllymaa, S. & Laitinen, S. 2002. Nuorten käsityksiä elämälleen tärkeistä asioista - opettajaksi kasvun tukena. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma, 77s.

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää oppilaiden käsityksiä heidän elämälleen tärkeistä asioista. Tutkimusmetodi oli kvalitatiivinen. Aineisto kerättiin kahdeksaluokkalaisilta sekä lukion ensimmäisen ja toisen luokan oppilailta kirjoitelmien muodossa. Kirjoitelmia analysoitiin teemakortisto ja tyypittely tekniikalla.

Tärkeimmiksi teemoiksi kahdeksaluokkalaisilla kohosi viisi muista aihealueista selkeästi erottuvaa elämänaluetta: perhe, kaverit, harrastukset, koulu ja terveys. Lukiolaisilla edellä mainittujen teemojen lisäksi painottuivat myös itseymmärrys, maailmantilanne ja materian käsittäminen välineellisenä arvona hyvinvointia tavoitellessa. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin merkitys korostui läpi teemojen. Aineiston käsittelyä syvennettiin tyypittelemällä nuorten kirjoitukset. Kirjoitustavan mukaisesti ryhmitellen määrittyi kuusi tyyppiä. Nämä toivat esiin kirjoittajien erilaisuutta ajatuksissaan ja ilmaisussaan ajanhahmotuksen, henkilöpainotuksen ja ilmaisumuodon suhteen.

Tutkimustulokset tarjoavat mahdollisuuden päästä parempaan ymmärrykseen nuorten arvomaailmasta. Tämän ymmärryksen myötä lähenee tavoite oppilaslähtöisen, ihmisen kokonaisvaltaisuuden huomioivasta opettajuudesta.

Avainsanat: nuoret, arvot, holistisuus, onnellisuus

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUKSEN PERUSKIVI.....	7
2.1	Johdatus tutkijoiden maailmankuvaan.....	7
2.1.1	Maailmankuvat muutoksessa.....	7
2.1.2	Humanismin ja holismin jäljillä.....	9
2.2	Nuorten muuttuva maailma.....	10
2.2.1	Nuoruuden taival.....	10
2.2.2	Arvot nuoruuden myllerryksessä.....	12
3	TYÖN PERUSKYSYMYS JA TOTEUTUS.....	14
3.1	Tutkimuksen peruskysymys.....	14
3.2	Aineistot ja niiden hankkiminen.....	14
3.3	Metodologiset valinnat ja työvaiheet aineiston parissa.....	16
3.3.1	Analyysimenetelmänä teemoittelu.....	17
3.3.2	Tutkimuksen tukena tyypittely.....	18
4	TÄRKEÄNÄ ASIANA ENNEN KAIKKEA ONNELLISUUS.....	19
4.1	Onnellisuutta ja hyvää elämää on määritelty läpi historian.....	19
4.2	Tämän päivän käsityksiä onnellisuudesta ja hyvästä elämästä.....	20
5	NUORTEN ELÄMÄLLEEN TÄRKEÄKSI KOKEMAT ASIAT.....	23
5.1	Läheisten merkitys – <i>läheisiltä saan sen kaiken rakkauden ja hellyyden, jota jokainen ihminen tarvitsee</i>	23
5.1.1	Perhe.....	23
5.1.2	Ystävyys.....	26
5.1.3	Seurustelu.....	28
5.2	Terveyden säilyminen toiveena – <i>olisi kauheaa sairastua johonkin parantumattomaan sairauteen</i>	29
5.2.1	Terveyden ulottuvuuksia.....	29
5.2.2	Sairastuminen pelottaa ja rajoittaa.....	31

5.2.3	Terveys tärkeää tulevaisuudessa.....	33
5.2.4	Kapinaa terveellistä elämää vastaan.....	34
5.3	Harrastukset elämänsisällön tuojina – <i>en tulisi toimeen ilman musiikkia ja kirjoja</i>	36
5.3.1	Kavereiden kanssa.....	36
5.3.2	Tietotekniikka viihdykkeenä.....	37
5.3.3	Elämyksiä hakien.....	38
5.3.4	Kohti tavoitteita.....	39
5.4	Ajatuksia koulusta ja työstä – <i>miksi aion, kun olen iso?</i>	40
5.4.1	Koulun moniulotteinen merkitys.....	40
5.4.2	Näkymä tulevaisuuteen.....	41
5.4.3	Koulussa ei aina ole kivaa.....	43
5.5	Maallista mammonaa – <i>ihminen voi omistaa vain vaatteensa ja ruumiinsa, ja olla silti maailman onnellisin ihminen</i>	44
5.6	Itseymmärrys – <i>tunne on tärkeää</i>	46
5.7	Maailmantilanne – <i>luonnonpuhtaus, luonto, kesä</i>	50
6	TÄRKEISTÄ ASIOISTA KIRJOITETAAN MONELLA ERI TYYLILLÄ	53
6.1	Minä, me ja muut.....	53
6.1.1	Läheisiä ajatellen – <i>läheiset pysyvät vuodesta toiseen tärkeinä</i> ...	53
6.1.2	Minun kannalta – <i>henkilökohtainen hyvinvointi ja kehitys</i>	55
6.2	Näkökulma ajallisesti.....	58
6.2.1	Tulevaan tähtäävät – <i>haluan tulevaisuudessa oman perheen</i>	58
6.2.2	Hetkessä eläjät - <i>pysyvyys ei ole välttämättä tärkeää, vaan hetki</i> ..	59
6.3	Ilmaisun laajuus.....	60
6.3.1	Tärkeistä asioista syntyy luettelo – <i>tärkeää on vähän kaikki</i>	60
6.3.2	Pohtien pintaa syvemmältä – <i>...ulkomuoto on vain kuori</i>	61
7	POHDINTA.....	65
7.1	Tutkimuksen keskeiset tulokset.....	65
7.2	Tutkimusprosessista.....	68
7.3	Opettajan rooli nuorten elämässä.....	71
	LÄHTEET.....	74

1 JOHDANTO

Elämme suoritusmaailmassa, jossa harvoin on aikaa pysähtyä. Kilpailu, menestyminen ja raha ovat yhteiskunnassamme eteenpäin vieviä voimia. Niiden tavoittelu jyrää alalla kuin alalla, niin työmaailmassa kuin jo koulussakin voimakkaana tehokkuusajatteluna. Itsekään emme voi väittää välttyneemme tältä yhteiskunnassamme vallalla olevalta ilmiöltä. Vasta tässä opettajaksi opiskelun portaikon yläpäässä olemme pysähtyneet miettimään opettajuuteemme liittyvää arvomaailmaa. Niinpä opintojen viime metreillä ovat omat näkökulmamme liikunnanopettajankin rooliin muuttuneet huomattavasti. Nykyisen näkemyksemme mukaan suurin tehtävämme onkin, liikunnan ohjauksen sijaan, ihmisenä ja aikuisena oleminen oppilaan kasvun tukena.

Liikunnanopettajina haluamme olla oppilaitamme lähellä ja valmiita olemaan osa heidän elämäänsä. Haluamme olla aidosti kiinnostuneita myös oppilaan koulun ulkopuolisesta elämästä. Tämä asenne heijastelee holismia lähenevää maailmankuvaamme, jossa ihminen käsitetään kokonaisuutena. Oppilaan käyttäytymistä tulisi tarkastella ja ymmärtää hänen muun elämäntilanteensa valossa. Tämän työemme kautta pyrimme laajentamaan käsitystämme oppilaiden ajatusmaailmasta ja opettajuudestamme. Haemme ainekirjoitusten avulla vastausta kysymykseen mikä on nuoren elämässä tärkeää. Tavoittemme on tämän työprosessin avulla oppia paremmin ymmärtämään nuorten näkökulmaa ja pohtia heidän esiintuomiensa teemojen taustalla olevaa problematiikkaa.

Valitsimme tutkimuksen kohdejoukoksi kahdeksannen luokan oppilaat, jotka ovat iässä, jossa nuoruuden tunnekuohut ovat eniten pinnassa. Nuori elää itsenäistymisen aikaa, jolloin vanhempien rooli hänen elämässään vähenee, kaverien astuessa yhä keskeisempään asemaan arvostusten ja päätösten teon kannalta. Tämä on herkkä ikä, jolloin myös ongelmatilanteet opetuksessa saattavat ilmetä helpommin. Tutkimuksemme kautta saatavan ymmärryksen avulla voimme saada eväitä välttää näitä mahdollisia tulevaisuuden konfliktitilanteita. Halusimme saada mukaan myös kehittyneempää näkökantaa nuorempien vertailukohteeksi, joten valitsimme toiseksi osaksi aineistoamme lukion ensi- ja toisluokkalaiset.

Työmme koostuu lyhyestä aihepiiriin johdattelevasta teoria-alueesta, joka syvenee tutkimustulostemme esittelyn myötä, jolloin käymme lisää vuoropuhelua aiemman teorian kanssa. Tutkimustulostemme esittelyn pyrimme rakentamaan mielenkiintoiseksi punokseksi, jossa teoriaosuutta viipaloidaan tutkimustulostemme mukaan. Tutkimustuloksia esittelevässä kappaleessa otsikoinnit nousevat suoraan aineistosta. Mielestämme tapamme otsikoida elävöittää tekstiä ja tuo lukijalle jo sisällysluettelo-vaiheessa kuvan tutkimuksen luonteesta. Tutkimus avaa näkökulmia nuoren tapaan hahmottaa maailmaa tuomalla tärkeäksi koetut teemat konkreettisesti esiin. Perheen, kavereiden, harrastusten, koulun, terveyden, itseymmärryksen ja maailmantilanteen kohoaminen keskeisiksi elämänsisällöiksi eivät ehkä kuulosta uusilta ja yllätyksellisiltä. On kuitenkin mielenkiintoista antaa nuorten valottaa merkitysyhteyksiä näiden arvostamiensa asioiden takaa. Tutkimuksen myötä saimme tutustua myös nuorten käsityksiin rahan merkityksestä. Toivomme tutkimuksemme myötä herättävämme lukijassa kiinnostuksen omakohtaiseen pohdintaan aihealueen ympärillä.

2 TUTKIMUKSEN PERUSKIVI

Tässä kappaleessa valotamme omia käsityksiämme ja lähtökohtiamme tälle tutkimukselle sekä elämälle yleensä. Lisäksi aloitamme syventymisen nuorten maailmaan kirjallisuudesta löytyvän nuorisoon yleistetyn tiedon avulla.

2.1 Johdatus tutkijoiden maailmankuvaan

2.1.1 Maailmankuvat muutoksessa

Maailmankuvamme – elämämme aikana muotoutunut ainutkertainen käsityksemme ympäristöstämme ja sisällä olevasta maailmastamme toimii jokaisen kokemuksemme suodattimena. Tietojen ja uskomusten lisäksi maailmankuvaan kuuluu myös arvoja, asenteita ja tunteita (Himberg & Jauhiainen 1998, 26). Maailmankuva määrää mitä eri ihmiset eri tilanteista irti saavat, miten he tilanteen tai asian kokevat. Se on opittu käsitys, joka alati muovautuu arkielämän vuorovaikutuksessa ja koulutuksen välittämien tieteellisten käsitysten varassa (Rauste-von Wright 1983, 116; Rauste-von Wright & von Wright 1994, 94). Tässä tutkimuksessa taustatekijöinä on kaksi kohtaavaa maailmankuvaa, tutkijoiden omaa elämäkertomusta. Meidän molempien aikuistumisen taustalla vaikuttaa kristillisen arvomaailman painotukset - usko ihmisyyteen, jossa lähimmäisen rakkaus on kaikista arvostetuimpia asioita. Ajan myötä hetkessä elämisestä ja oman sisäisen rytmin tahdissa kulkemisesta on tullut meille erityisen tavoiteltavia arvoja. Työmme pyrkimyksenä on toisistamme heijastelemalla ja mielipiteitä yhteen sovittelemalla oppia elämästä ja nuorista. Samalla tämä projekti tarjoaa meille mainion mahdollisuuden puntaroida omia näkemyksiämme ja arvojamme.

Koulutuksen yhtenä tehtävänä on laajentaa arkielämän muodostamaa maailmankuvaa (Rauste-von Wright & von Wright 1994, 94). Opintojemme varrella on huomio opinnoissa pääasiallisesti keskittynyt taitojen ja tietojen oppimiseen ja omaksumiseen. Vasta päättöharjoitteluvuotemme aikana opettajapersooniemme kehitykseen opiskeluissa kiinnitettiin tarkempaa huomiota. Samalla keskityttiin kasvatusajatte-

luun ja henkilökohtaisempien pedagogisten ajatusprosessien syntyyn. Päätösharjoittelun ja gradutyön teon aikana olemme alkaneet nähdä rooliamme tulevina opettajina laaja-alaisempana. Meillä on mahdollisuus oppilaan taitojen ja tietojen kehittämisen lisäksi toimia todellisessa aidossa vuorovaikutussuhteessa – itsekin koko ajan lisää oppien. Toimiessamme opettajina tulemme olemaan nuoria lähellä olevia aikuisia, jotka auttavat heitä kasvussaan kohti aikuisuutta.

Molempien kasvavien opettajapersoonien historiasta löytyy jonkin asteinen pyrkimys täydellisyyteen. Tämä näkyy menestyksekkäinä saavutuksina koulutyössä ja urheilun saralla. Tunnustaudumme nuoruusiän ”kilteiksi tytöiksi”, vielä yläaste- ja lukioiässäkin urheilu valtasi suuren alan elämistämme. Opettajaksi hakeutumistamme ovat osaltaan edesauttaneet omat positiiviset kokemuksemme koulusta. Nyt opiskeluaikana meidän on pitänyt laajentaa ajatteluamme pystyäksemme kohtaamaan myös ne nuoret, joille koulu ei olekaan niin mieluisa paikka. Miten pääsemme heidän ajattelunsa sisään, mistä saamme otteen? Kuinka saamme heidät pohtimaan hyvinvointiin liittyviä asioita, esimerkiksi sitä, mikä merkitys liikunnalla on heidän tulevaisuudessaan?

Elämänhistorioitamme ja maailmankuviamme ovat maallaneet myös monet hyvin erilaiset kokemukset ja tapahtumat. Toinen meistä on opiskelun aikana läpikäynyt sairauden. ”Samalla käsitykseni terveydestä ja suhtautuminen huippu-urheiluun ja menestymiseen ovat näiden omakohtaisten kokemustensa kautta pyörähtäneet ylösalaisin. Ulospäin pärjäävästä henkilöstä on pikkuhiljaa muotoutunut yhä enemmän omaan itseän ja omiin tunteisiin reagoiva ihminen, unohtaen pintakiiltävän suorittajan. Tärkeää on se mitä asiat minussa aiheuttavat ja miten saan tunteitani, ajatuksiani ja ideoitani hallittua ja purettua. Ilmaisusta tanssin, kirjoittamisen, maalauksen ja keskustelun keinoin on tullut yhä merkittävämpi osa elämäni, samoin kuin vetäytymisestä yhteiskunnan kiireisestä elämän rytmistä omaan rytmiini taukoineni ja hiljentymisineni. Samalla olen löytänyt oman elämäni punaisen langan. Jos tyypittäisin itseni tutkimuksemme kategorioihin, elämää pohtiessani olisin hetkessä elävä pohdiskelija.”

Toiselle tutkijoista käsitys hyvästä ja pahasta tässä maailmassa on alkanut vasta viime vuosien aikana hahmottua. ”Maailmassa tehdään paljon pahaa ja ikäviä asioita.

Onko se kaikki hyvä kadonnut, vai olenko kulkenut elämäni alkutaipaleet niin silmät ummessa, etten ole huomannut mitään pahaa? Haluan osaltani vaikuttaa siihen, että olisin lapsille ja nuorille se hyvän esikuva. Toivoisin olevani se tuki, joka auttaa oppilasta ymmärtämään kuinka paljon hyvällä saadaan aikaan ja miten paljon paha sattuu ja aiheuttaa tuskaa sekä ongelmia. Haluaisin, että oppilaat, esimerkiksi koulu-kiusaamistilanteissa, oppisivat näkemään tulevat tekonsa ensin uhrin silmin, jolloin he ehkä harkitsisivat aikeensa uudelleen. Tutkimuksemme valossa tyypittelisin itseni läheiskeskeiseksi.”

2.1.1 Humanismin ja holismin jäljillä

Ihmiskäsityksemme huomaamme lähenevän useilta osin humanistisen psykologian ihmiskäsitystä. Sen mukaan ihminen on aina kokonaisuus, avoin järjestelmä. Avoin järjestelmän toiminta on ainutkertaista, itseohjautuvaa ja alati muuttuvaa. Ihminen etsii, tutkii ja puntaroi vaihtoehtoja. Hän on valmis yllätyksiin ja muutoksiin. Tärkeänä periaatteena humanismissa on inhimillisen kokemuksen huomioon otto. Ymmärtääkseen parhaiten ihmistä ja hänen tarkoituksensa, tulisi huomioida tämän henkilökohtaiset taustat, jokaisen ainutkertaisuus. (Rauhala 1990, 50, 58)

Rauhala (1983, 1990) jakaa ihmisen olemassaolonmuodot kolmeen osa-alueeseen: tajunnallisuus, kehollisuus ja situationaalisuus. Kehollisuudella Rauhala tarkoittaa fyysistä olemassaoloamme, ihmisen konkreettisesti havaittavaa kokonaisuutta. Tajunnallisuudella viitataan ajatusmaailmaan ja tunteisiin. Sen elämyksiin kuuluvat uskon, tiedon ja unen kokemukset. Tajunnallisuus voi muuttua ainoastaan oman sisäisen ymmärtämisen kautta. Situationaalisuudella tarkoitetaan ihmisen kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja mukaisesti. Siihen vaikuttaa osaltaan oma valinta, mutta jo syntymässään on määräytynyt esimerkiksi vanhemmat, geenit, ihonväri ja kansalaisuus. Toisaalta situationaalisuuden voi jakaa konkreettisiin ja ideaalisiin komponentteihin. Konkreettisia ovat esimerkiksi työpaikkojen ja kotien ulkoiset puitteet ja luonto kaikissa fyysisissä suhteissaan. Ideaalisia komponentteja edustavat esimerkiksi arvot ja normit ja ihmissuhteet koettuina sisältöinä. Rauhalan mukaan ihmisyyden kolmea osa-aluetta ei voida koskaan täysin erottaa toisistaan. Nämä olemassaolon muodot ovat alusta alkaen läheisesti toisiinsa kietou-

tuneet. Hänen luomansa ihmiskäsitys on holistinen, eli kokonaisvaltainen. Ihminen on kokonaisuus, ei ainoastaan eri osa-alueidensa summa. Niinpä häntä tulisi ymmärtää situationalisuuden, kehollisuuden ja tajunnallisuuden kokonaisuudessa. (Rauhala 1983, 25-38; 1990, 35-47)

Opetustyössä ihmiskäsityksemme heijastuu yhteisenä halunamme olla lähellä oppilaitamme ja koemme roolimme näin parhaiten nuoria ohjaavaksi ja heidän kasvuun tukevaksi. Jokainen oppilas, kuten myös me opettajat, olemme yksilöitä omine taustoinemme ja arvoinemme. Tätä yksilöllisyyttä haluamme kunnioittaa. Aittola, Jokinen ja Laine (1991) korostavat, että pedagogisessa toiminnassa olisi ymmärrettävä, mikä on oppilaiden kannalta kiinnostavaa. Tällöin oppiminen antaisi mahdollisuuksia tuoda nuorten oman identiteetin kannalta tärkeitä sisältöjä osaksi oppimistapahtumaa. Jos näin ei tapahdu, opittavaksi tarkoitetut asiat irtoavat helposti oppilaiden kokemusmaailman ulkopuolisiksi abstraktioiksi. Oppilaat kiinnostuvat vain sellaisista oppisisällöistä, joilla on heille merkitystä oman elämänsä, nykytilanteen tai psyykkisten tarpeiden kannalta. (Aittola, Jokinen & Laine 1991, 104) Haluamme osoittaa oppilaille mielenkiintoa heidän ajatusmaailmaansa kohtaan, ja tämä on osaltaan ohjannut pro gradu -tutkielmamme aiheen valintaa.

Tahdomme maailmankuviamme kuitenkin pysyvän ominamme. Emme siis halua tiukasti sitoutua mihinkään valmiisiin ismeihin, vaan pidämme ajatusmaailmamme kukat avoinna. Olemme valmiina oppimaan uutta ja heittämään huonoksi koettua ja vanhentunutta pihalle – muuttumaan maailmojemme mukana. Tätä muutosta on tapahtunut ja tapahtuu paljon juuri tämänkin työn eri vaiheiden mukana, tai oikeastaan jatkumon aikana.

2.2 Nuorten muuttuva maailma

2.2.1 Nuoruuden taival

Nyky-yhteiskunnassa Chisholmin ja Hurrelmannin (1995) mukaan nuoruuden ajanjakso on pidentynyt molemmista päistään. Nuorten fyysinen kehitys on jatkuvasti aikaistunut parantuneiden ravitsemusolojen vuoksi, mutta toisaalta opiskelua jatketaan

pidempään kuin aiemmin. (Aapola 1999, 34-35) Antikaisen (1998, 155) sanoin nuoruus on elämänvaiheena tullut modernissa yhteiskunnassa aiempaa erillisemmäksi ja itsenäisemmäksi. Nuoruusikä nähdään kasvun ja muutosten vaiheena, jonka tarkoituksena on lapsen vähittäinen irrottautuminen lapsuudestaan. Puberteetin johdosta muuttuva ruumiinkuva ja identiteetin jäsentäminen ovat nuoruuden haasteita. Irtautuminen lapsuuden vanhemmista ja heidän tarjoamasta turvasta ja tyydytyksestä on osa nuoruuden prosessia tavoitteena vanhempien löytäminen uudella aikuisen tasolla. (Aalberg & Siimes 1999, 55-56) Nuoruudelle ei voi määrittää tarkkoja ikävaiheita, vaan ratkaiseviksi askeleiksi aikuisuuteen voidaan ymmärtää muuttaminen lapsuuden kodista, työpaikan hankkiminen ja parisuhteen rakentaminen (Antikainen 1998, 155).

Tunne-elämän kehitys ja fyysinen kasvu etenevät usein eri tahtiin. Nuorten käytökselle on tyypillistä ristiriitaiset tuntemukset, yleinen kielteisyys, yksinäisyyden tunne ja epävarmuus. Nuorille on tunnusomaista kokea ihmissuhteensa, kuten tunteensakin, voimakkaasti. Vapautuminen lapsuuden merkittävistä ihmissuhteista alkaa ja samalla yhteenotot erityisesti vanhempien kanssa ovat tavanomaisia. Tällöin auktoriteettien näkemykset kyseenalaistetaan. (Aalberg & Siimes 1999, 60-64) Tunnesisältöiset suhteet uusiin ihmisiin vahvistuvat ja erityisesti vertaisryhmien merkitys korostuu (Antikainen 1998, 154-155). Siirtymävaiheessa lapsuudesta nuoruuteen, noin kolmannellatoista ikävuodella, ajattelu muuttuu abstraktimmaksi, eikä käsitettävissä olevien asioiden tarvitse enää olla konkreettisesti käsin kosketeltavissa. (Dunderfelt 1990, 95-96) Kyky käsittää kokonaisuuksia ja havainnoida olemassa olevaa lisää nuoren kriittisyyttä, ja saa hänet pohtimaan nyky-yhteiskunnan tilaa. Idealistiset ajatukset useilla elämän alueilla kuuluvat nuoren maailmaan. (Aalberg & Siimes 1999, 60-64)

Aalberg ja Siimes jakavat nuoruuden kolmeen eri jaksoon: varhaiseen, varsinaiseen ja jälkinuoruuteen. Kehitysvaiheet ovat päällekkäisiä ja niiden ikärajat erittäin yksilöllisiä. Varhaisnuoruudessa, jolla tarkoitetaan ikää 12 – 14 vuoteen, nuoren itsetuntemus on vasta rakentumisvaiheessa. Tämä johtaa korostuneen itsetietoiseen käyttäytymiseen. Toisaalta taas nuori kohtaa myös oman selkeytymättömyytensä ja hänen on vaikea ymmärtää omia ailahtelevia tunteitaan. Omien vanhempiensa lisäksi nuori tarvitsee tuekseen myös muita nuoria ja perheen ulkopuolisia aikuisia, kuten

opettajia. (Aalberg & Siimes 1999, 55-57; vrt. Dunderfelt 1990, 92) Tämän ikäisenä erilaisia rooleja kokeillaan aktiivisesti ikätovereiden kanssa (Vuorinen 1997, 202).

Varsinaisessa nuoruusiässä, 15-17-vuotiaana, nuori alkaa jo sopeutua muuttuneeseen ruumiinkuvaansa. Tässä ikävaiheessa oman identiteetin kehitys on keskeistä. Epävarmuus omasta kehosta ja omasta kelpaavuudesta on pinnalla. Oma minuutta vahvistetaan seurustelusuhteiden avulla, jotka ovat aluksi itsekeskeisiä. Hämmentyneestä varhaisnuoresta tulee kantaottava, aktiivinen sekä kykyjään etsivä ja käyttävä. (Aalberg & Siimes 1999, 57-58; vrt. Dunderfelt 1990, 92-93)

Jälkinuoruuden ikävaiheessa, 18-22-vuotiaana nuoren itsearvostus vahvistuu ja tunne-elämä vakiintuu. Samalla nuoren kyky empatiaan lisääntyy. Hän ottaa toiset huomioon, tekee kompromisseja ja on kykenevä siirtämään omia halujaan. Hän pystyy emotionaaliseen läheisyyteen ja arvostaa omaa ja toisten yksityisyyttä. Nuori kykenee lähestymään vanhempiaan yhä tasa-arvoisemmin, ja oppii suvaitsemaan ja jopa arvostamaan heiltä perimiään piirteitä. Nuori alkaa omalta osaltaan kantaa vastuuta yhteiskunnasta. Hänen ammatilliset päämääränsä vakiintuvat ja hän pohtii seuraavan sukupolven kysymyksiä henkilökohtaisella ja yhteiskunnallisella tasolla. (Aalberg & Siimes 1999, 58-59; Vuorinen 1997, 202; vrt. Dunderfelt 1990, 93)

2.2.2 Arvot nuoruuden myllerryksessä

Kaikkonen (1999) määrittelee arvon joksikin yleiseksi ja pysyväksi asiaksi, kohteeksi tai tekemiseksi, jota ihminen arvostaa ja pitää tärkeänä elämässä. Esimerkkinä mainittakoon totuus. Arvo koskee ihmistä yleensä. (Kaikkonen 1999, 47) Allardt (1983) painottaa, että arvot ja arvosuuntaukset ovat yleisiä, ympäristöstä opittuja ja pysyviä valintataipumuksia. Hän haluaa erottaa arvot pintapuolisista asenteista. Asenteet voivat muuttua yhdessä yössä, kun taas arvot pysyvät. Ihmiset ovat yleensä sisäistäneet arvot ja tuntevat mielihapaa poiketessaan niistä. (Allardt 1983, 55) Lindquist (1995, 35) painottaa arvojen perustan olevan itsearvostuksessa.

Arvot ovat tavoittelemisenarvoisia asioita. Yhteiskunnan perustana on hyvinvointi. Tällöin arvot liittyvät ihmisten tarpeentyydytykseen. (Allardt 1980, 21-28) Ihmisten

tarpeita on enemmän pohtinut Maslow (1987), jonka mukaan ihmispersoonallisuuden ydin on se, mitä ihminen tarvitsee. Perustan muodostavat fysiologiset tarpeet: ruoka, juoma ja ilma. Näiden tarpeiden tyydytyksen jälkeen on psykologisten tarpeiden vuoro. Näitä ovat mm. rakkaus, turvallisuus, itsekunnioitus, esteettisyys ja itsensä kunnioittaminen. Kehitys etenee perustarpeista kehittyneempiin henkisiin tarpeisiin. Yleensä alempien tarpeiden tyydyttäminen on edellytyksenä ylempien toteutumiselle. Itsensä toteuttamisen ylimpinä ilmentyminä ovat huippukokemukset, jolloin yksilö tuntee todella elävänsä. (Kaikkonen 1999, 48-49)

Nuoruudessa itsenäistymistarpeet saavat yhä enemmän tilaa kun taas toisaalta eriytymisen tarve herättää halun palata riippuvuuteen. Nuori kokeilee ja etsii itselleen arvoja ja normeja ja on näiden suhteen entistä määrätietoisempi. (Aalberg & Siimes 1999, 55) Nuorten arvojen taustavaikuttajina on vertaisryhmien merkitys noussut perheen rinnalle ja mennyt jopa ohitse. Toisaalta joukkotiedotuksen merkitys kokemusmaailmamme muokkaajana on kohonnut valtaiseksi. Kokemuksemme ovat yhä enemmän välittyntä eikä omakohtaista. Elämän hyvyys ja pahuus on luettavissa ja nähtävissä yhä nuorempana ilman selityksiä ja syvällisempää pohdintaa. (Antikainen 1998, 137-138)

Venkulan ja Rautevaaran (1992) kartoituksen perusteella nuorten arvot on mahdollista ryhmitellä kahdeksi suuremmaksi ryhmäksi, ikäkaus- ja aikakausisidonnaisiksi arvoiksi. Ikäkausisidonnaisia arvoja nuori pohtii, olipa hän nuori minä aikakautena hyvänsä. Tällaisia arvoja ovat ihmistä lähellä olevat asiat, kuten suhde uskoon, henkiseen ja aineelliseen sekä läheiset ystävyysuhteet ja työn arvostus. Aikakausisidonnainen puoli on yhteydessä nuoren elämän ulkoiseen ympäristöön liittyviin arvoihin. Näitä ovat esimerkiksi politiikka, ympäristö, luonnonsuojelu, sota ja rauha. Näihin arvoihin liittyy huomattaviakin sukupolvien välisiä muutoksia. (Venkula & Rautevaara 1992, 61-63)

3 TUTKIMUKSEN PERUSKYSYMYS JA TOTEUTUS

Tässä luvussa tuomme esiin tutkimuksemme peruskysymyksen rajausta. Lisäksi kerromme mistä, miten, milloin ja keneltä tutkimuksen aineistona käytetyt oppilaiden kirjoittamat tekstit on hankittu. Seuraavaksi esittelemme tutkimuksemme menetelmällisiä valintoja ja kerromme työvaiheista aineistomme parissa.

3.1 Tutkimuksen peruskysymys

Tutkimuksemme tavoitteena on lisätä ymmärrystämme nuorten arvomaailmaa kohtaan. Tutkimuksen peruskysymykseksi muotoutui: Mikä on nuorille elämässä tärkeää? Esiin tulleiden asioiden analysoimiseen käytämme sekä teemoittelua että tyypitelyä. Näin pyrimme saamaan esille tyypillisimpiä käsityksiä nuorten elämälleen tärkeistä asioista ja arvostuksen kohteista. Haluamme myös vertailla eri-ikäisten nuorten arvoajatuksia. Kuinka kahdeksaluokkalaisten ainekirjoitukset eroavat lukiolaisten kirjoituksista? Pysyvätkö teemat samoina ikäluokan vaihtuessa? Minkä tyyppiset asiat alkavat korostua nuoren iän karttuessa? Tulevina liikunnan- ja terveystieteiden opettajina meitä kiinnostaa myös, kuinka terveys ja liikunta ilmenevät nuorten elämälleen tärkeiden asioiden pohdinnassa? Mitä tuloksista tulevina opettajina voimme oppia?

3.2 Aineistot ja niiden hankkiminen

Tutkimuksemme aineiston keruu jakautui kahteen vaiheeseen. Aloitimme tarkastelun kahdeksaluokkalaisista ja myöhemmin lisäsimme tutkimukseemme lukiolaisten rääkökulmia. Kahdeksaluokkalaisten aineet kerättiin marraskuussa 2001. Aineen kirjoitukseen osallistui Tampereen lähistöllä, Lempäälän kunnassa sijaitseva Sääksjärven peruskoulu. Tämä koulu oli toisella tutkijoista päättöharjoittelun kenttäharjoittelukouluna, joten aineisto oli helppo ja kätevä kerätä juuri tästä koulusta. Koulun kolmensadan oppilaan joukosta kirjoittamiseen osallistui kaksi kahdeksatta luokkaa. Neljätoistavuotiaita kirjoittajia oli 32, joista poikia oli 24 ja tyttöjä 8. Sukupuolija-

kauman valitettava epätasaisuus johtui siitä, että osa tytöistä joutui kirjoitelman aikana tekemään äidinkielenkoetta. Ohjeistuksen hoidimme toisen luokan osalta itse, mutta toiselle luokalle ohjeet antoi heidän oma äidinkielen opettajansa. Tämä oli saanut sekä kirjalliset, että suulliset ohjeet meiltä. Kirjoitelmat tuotettiin 45 minuutin mittaisen äidinkielen tunnin aikana. Aineet kirjoitettiin nimettömänä, jotta oppilaat uskaltaisivat paremmin ilmaista ajatuksiaan tulematta leimatuksi. Tämän aineiston pohjalta kirjoitimme proseminarityöemme opettajankoulutuslaitokselle keväällä 2002. Työmme nimeksi muokkautui tuolloin ”Nuorten näkökulmaa etsimässä – kahdeksaluokkalaisten käsityksiä elämälleen tärkeistä asioista”.

Halusimme laajentaa näkökulmaamme arvomaailmaltaan kenties pidemmälle kehittyneisiin nuoriin. Lukiolaisilta kerätty aineisto kirjoitettiin toukokuussa 2002. Tutkijoista toinen on Tikkakoskelta kotoisin ja siksi valinta kohdistui luonnollisesti siellä sijaitsevaan lukioon. Myös tämä koulu on lähellä isompaa kaupunkia, Jyväskylää. Kirjoittamiseen osallistui kaksi lukion toista luokkaa. Jottei aineiston koko olisi jäänyt turhan pieneksi, täydennettiin tätä materiaalia vielä yhdellä ensimmäisenluokan ryhmällä. Kirjoittajat olivat siis täysi-ikäisyyden kynnyksellä, 16-17-vuotiaita. Lukion oppilaista 19 kirjoittajaa oli tyttöjä (7 ykkösluokkalaista, 12 toisluokkalaista) ja poikia samoin 19 (7, 12). Ohjeistuksen kirjoituksiin toisluokkalaisten saivat meiltä, ykkösluokkalaisten ohjastuksesta vastasi oma äidinkielen opettaja saamiensa ohjeiden mukaan. Myös lukiolaisilla oli kirjoitusaikaa noin yhden oppitunnin ajan.

Kirjoitelmia kertyi aineistoomme siis yhteensä 70. Kirjoitelmat ovat keskimäärin kahden konseptisivun pituisia. Osa on tosin harvempaan kirjoitettua tekstiä, osa tiuhempaan ja käsialojen koollakin on suuri vaihtelu. Tietokoneella kirjoitettuna tekstiä kertyi 34 sivua. Tästä yläasteen aineistoa oli 15 sivua ja lukion osuudeksi tuli 19 sivua. Oppilaat saivat kirjoittaa niin paljon tai niin vähän kuin halusivat, ohjeita pituudesta ei annettu. Olemme koodanneet yläasteen aineiston ya01-ya32 lopputunnuksin p/t sukupuolen mukaan. Lukionaineistonkoodaus toimii samaan tapaan L01-L38p/t. Täten olemme pystyneet pitämään aineistot erillään sekä kouluasteen, että sukupuolen mukaan.

3.3 Metodologiset valinnat ja työvaiheet aineiston parissa

Tämä tutkimus on aineistolähtöinen ja pohjautuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimusmetodiikkaan. Varto (1992) esittää, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena on yleensä ihminen ja hänen maailmansa. Nämä ovat kokonaisuus, johon kuuluvat yksilö, yhteisö, sosiaalinen vuorovaikutus, arvot ja ihmisten väliset suhteet. Tutkija ja tutkittava kuuluvat tähän samaan maailmaan, missä kaikki muodostuu merkityksistä, joita ihmiset antavat tapahtumille ja ilmiöille. Laadullisessa tutkimuksessa maailmaa tarkastellaan merkitysten maailmana. Siinä merkitykset ilmenevät mm. ihmisten toimina, päämäärinä ja suunnitelmina. (Varto 1992, 14-24) Tiedon subjektiivinen luonne tunnustetaan kuuluvan osana laadulliseen tutkimukseen, eikä perinteisesti ymmärrettyyn objektiivisuuteen edes pyritä. Kvalitatiivisen tutkimuksen objektiivisuus syntyy subjektiivisen tiedostamisesta. Tutkijan omat päätelmät ja intuitiivinen ajattelu ovat oleellinen osa tutkimuksen suunnittelua ja toteutusta. (Eskola & Suoranta 1998, 16-22) Lähtökohtana ei ole hypoteesien testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Tutkija ei ennalta määrää mikä hänen tutkimuksessaan on tärkeitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 165; Eskola & Suoranta 1998, 19-20)

Laadullisessa tutkimuksessa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Näitä metodeja ovat esimerkiksi erilaisten dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit. (Hirsjärvi ym. 1997, 165) Tutkimuksemme toteutustavaksi valitsimme ainekirjoituksen, tarkoituksenamme saada esiin mahdollisimman aitoja nuorten ajatuksia, ilman valmiiden kysymysten tuomaa aiheen rajausta ja johdattelua. Näin emme myöskään asettaneet näkyviä ennakko-odotuksia, vaan annoimme aineelle hyvin laaja-alaisen otsikon: ”Mikä minulle on elämässä tärkeää?” Tämä otsikko kohosikin työmme peruskysymykseksi. Sen antamien kerrontojen pohjalta saimme laadullisen tutkimusmenetelmän sallimin keinoin tehdä omia päätelmiä heijastelemalla aineiston materiaalia omiin tietorakenteisiimme. Aineistomme oli kirjoittajamäärältään laadulliseksi tutkimukseksi laaja.

3.3.1 Analyysimenetelmänä teemoittelu

Kun idea oli kypsytetty aiheeksi ja aineisto kerätty, aloitimme pro gradu työmme työstämisen perehtymällä saamiimme kirjoituksiin. Tutkimustyötä helpottaaksemme puhtaaksikirjoitimme aineet luettavampaan muotoon. Koska tutkimuksemme oli muodoltaan aineistolähtöinen, pyrimme pitämään aineistoa suurimpana auktoriteettina, perehtymällä siihen huolella ja kokonaisvaltaisesti. Tutkijan tehtävänä on rajata aineistosta käsiteltäväksi nostettavat asiat (Eskola & Suoranta 1998, 19). Niinpä persoonaamme ja tietorakenteemme, yhdistettynä aineiston sisältöön ja sieltä tehtyihin tulkintoihin ohjasivat tutkimuksemme kulkua. Aineistosta nostimme esiin aihealueita, jotka kohosivat nuorten elämässä merkityksellisiksi. Laadimme manuaalisen teemakortiston, jonka avulla pilkoimme aineistoa helpommin tulkittaviin osiin (ks. Eskola & Suoranta 1998, 154-155). Teemakortiston laatimisessa käytimme josain määrin määrälliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä, painottaen enemmistön ääntä. Löysimme yhtäläisyyksiä ja pystyimme laatimaan erilaisia ryhmittelyjä nuorten kokemien elämän tärkeiden asioiden taustalta. Selkeyttääksemme jatkotyöskentelyä aineiston parissa, käytimme myös jonkin verran määrällistä vertailua eri ryhmien välillä.

Ensimmäisessä vaiheessa, proseminarityömme aikana, teimme teemoittelun ainoastaan yläastelaisten osalta. Laajentaessamme työmme ulottuvuutta lukiolaisten puolelle, teimme taas uuden teemakortiston, lukiolaisten kirjoituksista nousevien aihealueiden kokoojiksi. Nämä teemat olivat osittain samoja, kuin mitä olimme yläastelaisilta löytäneet, mutta mukana oli myös täysin uusia teemoja ja erityisesti painotukset olivat erilaiset. Ensin oli suunnitelmissamme käsitellä nämä eri kouluasteet erillisinä, mutta lopulta päätimme luettavuutta edistääksemme kuitenkin yhdistää kouluasteiden käsittelyn saman teemakortiston alaisuuteen. Näin jouduimme uusimaan teemakortistoaamme kattavammaksi ja palaamaan yläastelaisten aineisiin uudesta näkökulmasta.

Kirjoituksista esiin tulevat aihealueet antoivat meille paljon pohdinnan aihetta. Tuodaksemme nuorten maailmaa myös lukijaa lähelle, nostimme aineistosta esiin valikoituja nuorten kommentteja suorina lainauksina. Samalla annamme lukijalle mahdollisuuden arvioida tekemiämme tulkintoja. Nuorten esiintuomat teemat johdattivat meidät tutustumaan muuhun kirjallisuuteen. Tätä aikaisemmin kirjoitettua tutkimus-

tietoa keräsimme nuorten kommenttien ympärille tukemaan nuoruuden problematiikan pohdintaa. Näin oli tarkoituksenamme muodostaa vuoropuhelua nuorten, aieman tutkimuksen ja meidän välille, antaen lukijalle aineksia omiin pohdintoihin.

3.3.2 Tutkimuksen tukena tyypittely

Tutkimuksen aikana palasimme aineiston pariin yhä uudelleen. Jokainen lukukerta syvensi aihealueen hahmotusta ja toi uusia näkökulmia nuorten ajatuksiin muokaten myös omia käsityksiämme. Ohjaajamme tukemana päätimme syventää ymmärrystämme aineistoa kohtaan tyypittelyn avulla (ks. Eskola & Suoranta 1998, 182-186). Tavoitteenamme oli etsiä ja tiivistää nuorten tapoja ilmaista itseään. Luimme kirjoituksia ja jaottelimme niitä sen mukaan, miten niissä otsikosta kirjoitettiin. Lopullisiin tyyppeihin päästäksemme kävimme aineiston käsittelyssä läpi erilaisia vaiheita. Saimme myös työtämme eteenpäin vieviä näkökulmia graduseminaariryhmältämme. Usean lukukerran ja erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen jälkeen päädyimme koko aineistoa kattavan tyypittelyn muodostamiseen. Molemmat tutkijat lukivat ja jaottelivat aineistoa aluksi itsekseen. Tämän jälkeen kävimme keskustelua eriävistä mielipiteistä. Lopputuloksena syntyi kuusi erilaista tyyppiä, jotka sijoittuvat kolmelle kaksisuuntaiselle sektorille.

4 TÄRKEÄNÄ ASIANA ENNEN KAIKKEA ONNELLISUUS

Seuraavaksi lähdemme tarkastelemaan tutkimuksemme tuloksia, nuorten tärkeäksi kokemia asioita. Tämä kappale on johdanto myöhempään teemoitteluun. Keskeisimmäksi käsitteeksi nuorten kirjoituksista nostimme pyrkimyksen onnelliseen elämään, onnellisuuteen.

4.1 Onnellisuutta ja hyvää elämää on määritelty läpi historian

Aineistomme nuoret määrittelivät onnellisuutta, etsivät sen taustatekijöitä, toisinaan kertoivat onnellisista hetkistä mainitsematta itse sanaa. Mitä vanhemmista kirjoittajista oli kyse, sitä syvällisempää pohdinta onnellisuudestakin oli. Myös Rauste-von Wright, Niemi ja Nurmi (1984) toteavat ihmisen kehittyessä arvojen muotoutuvan yhä yleisimmiksi ja abstraktimmiksi (Venkula ja Rautevaara 1992, 4). Onnellisuus on arvo, joka on ollut elämän tavoitteena niin kauan kuin ihmiskunta on ollut olemassa. Siihen liittyy olennaisesti myös ajatus hyvästä elämästä ja kuinka saavuttaa se. (Ojanen 2001, 55)

Kreikkalainen filosofi Aristoteles loi jo yli kaksituhatta vuotta sitten länsimaisen filosofian pohjan hyvän elämän pohdinnalle. Aristoteles kirjoittaa, että enemmistö ihmisistä pitää korkeimpana saavutettavana hyvänä onnellisuutta. Heidän mielestään ”olla onnellinen” tarkoittaa samaa kuin ”elää hyvin” tai ”onnistua elämässä”. Jotkut samaistavat onnen hyveeseen, jotkut järkevyyteen, toiset viisauteen, toiset kaikkiin näihin. Aristoteleen mukaan onneen päästään korkeita hyveitä noudattamalla, mutta hän ei kiellä ulkoisten tekijöiden merkitystä. (Aristoteles 1989, 9-19) Käsitteet hyvästä elämästä ovat historian kuluessa vaihdelleet tiettyjen perusainesten kuitenkin säilyessä samana. Elämää on aina ohjannut joko Jumalan säätämien käskyjen tai muuten määriteltyjen yhteisössä arvostettujen hyveiden noudattaminen. Hyvään elämään on kuulunut ja yhä kuuluu kokemus onnellisuudesta, terveys, turvattu toimeentulo, ystävät ja läheiset. (Ojanen 2001, 55)

4.2 Tämän päivän käsityksiä onnellisuudesta ja hyvästä elämästä

Minulle tärkeää elämässäni on ennen kaikkea oma perhe; isä, äiti ja sisko. Heidän avulla voi saavuttaa itselleen hyvän elämän, jota me kaikki etsimme. Kaikki ei vaan aina löydä sitä. Saamme olla kiitollisia elämän lahjasta. Se ei aina riitä. (L18p)

Tämä nuori määrittää hyvää elämää läheisten tärkeyden kautta. Hän näkee perheen omaksi tiekseen saavuttaa onnellisuuden kokemuksia. Ojanen (2001) painottaa, että hyvään elämään tarvitaan yksilön ja yhteisön välistä vuorovaikutusta. Arvokasta yksilölle ovat hänen omien persoonallisten arvojensa seuraaminen, omat saavutukset sekä henkilökohtainen arvostus ja maine. Toisaalta yksilön tulee osaltaan sovittaa nämä kaikki ympärillä olevan yhteisön normeihin, sillä ihminen ei selviydy yksin. (Ojanen 2001, 55) Samoja ajatuksia löytyi myös seuraavasta aineistomme lukiolaisen pojan kirjoituksesta, hänen määritellessä hyvää elämää. Hän tuo esiin ihmisen aseman vapauden ja vastuun ristipaineessa.

Mielestäni hyvän elämän eläminen on tärkeintä. Hyvän elämän peruseriaate on eläminen oman mielensä mukaan, niin kuin itse haluaa, eikä niin kuin joku käskee. Tietenkin oman mielensä mukaan eläminenkin kaipaa rajoituksia, jotka mielestäni pitäisi olla selvästi näkyvillä. Ihminen, joka vahingoittaa toista, ei mielestäni elä hyvää elämää. (L07p)

Jokainen teko tiedostamattammekin kuvastaa aina jotain arvoa. Jokainen teko ilmentää myös vastuun- ja velvollisuuden tunnetta, yhteisömmen normien kunnioittamista ja seurauksien ymmärtämistä. Mitä paremmin nämä etiikan osa-alueet itse kussakin teossa ilmenevät ja palvelevat toinen toisiaan, sitä kokonaisempi, hyveellisempi ja onnellisempi ihminen on. (Venkula 1997, 50)

Ojanen (2001) on luonut oman käsityksensä hyvän elämän perustekijöistä. Hänen mukaansa näitä perustekijöitä ovat:

1. Terveys ja fyysinen hyvinvointi
2. Vastuullisuus, moraalinormien noudattaminen, osallistuminen ja aktiivisuus
3. Rakkaus, kiintymys ja yhteenkuuluvuus

4. Oikeudenmukaisuus ja turvallisuus
5. Tehokkuus, taitavuus, tuloksellisuus ja hallinta
6. Hyvinvoinnin kokeminen, tarkoitus, sisäinen rauha ja tasapaino
7. Toiveikkuus, innostus, kiinnostus ja luovuus.

Ojanen (2001, 49) toteaa itseluottamuksella olevan vahvan yhteyden hallintaan ja onnellisuuden olevan näiden merkitystä antavien tekijöiden seuraus pikemminkin kuin yksi niistä. Aineistomme kirjoituksista pystyimme tunnistamaan nuorten hahmottavan onnellisuutta pitkälti samojen osatekijöiden kautta. Vähemmälle korostukselle jäi vastuullisuus ja oikeudenmukaisuuden pohdinta. Myös elämän syvällisemmän tarkoituksen pohdinta oli nuorilla vähäistä. Ojasen (2001) mukaan merkityksen ja mielekkyyden kokeminen on hyvän elämän perusta. Elämän mielekkyyden tiedostaminen auttaa onnen löytämisessä. Toisaalta onnellinen ihminen löytää merkityksiä kaikkialta. Elämän suuretkin kärsimykset jaksetaan uskossa, että myös näillä vastoinkäymisellä on jokin tarkoitus elämässä. (Ojanen 2001, 56) Toisin sanoen jokainen kokemus, olipa se hyvä tai huono, vahvistaa ja kehittää ihmistä ja opastaa tulevissa elämän valinnoissa. Nuorten teksteistä ei juuri löytynyt tällaista vastoinkäymisistä oppimisen arvostamista.

Ojasen (2001) mukaan hyvä elämä voidaan määrittää objektiiviselta tai subjektiiviselta kannalta. Objektiivisen elämänlaadun määrittävät ne yhteisön määrittämät standardit, joiden perusteella elämän ulkoisia ehtoja arvioidaan. Tällaisia ovat esimerkiksi asumisen, terveyden ja elintason mittarit. Subjektiivista elämänlaatua tai hyvinvointia yksilö itse arvioi vertailemalla itseään ja tuntemuksiaan muihin tai omiin standardeihin. (Ojanen 2001, 50-54) Yksilön hyvinvoinnin kannalta subjektiivinen kokemus on mielestämme aina tärkeämpää kuin se, miten ympäristö häntä määrittää. Hyvinkin rikkaan ja pärjäävän oloinen ihminen voi kokea elämänsä tyhjäksi ja merkityksettömäksi. Toisinaan yhteisön määrittämät standardit ovat omiaan luomaan paineita yksilölle ja hänen kokemukselleen omasta ja elämänsä hyvinvyydestä.

Myös Allardt (1980) korostaa subjektiivisten elämysten ja tunteiden merkitystä onnellisuuden määrittelyssä. On tärkeämpää, miten ihminen itse kokee asiat, kuin se miltä ulkoisesti kaikki näyttää. Allardt erottaa siis onnellisuuden ja hyvinvoinnin toisistaan. Onnellisuuteen liittyy hänen mukaansa hetkellisyys ja katoavaisuus, kun taas

hyvinvointi on pysyvämpää. (Allardt 1980, 32-33) Ihmisten hyvinvointia Allardt (1989) on tutkinut eri Skandinavian maissa. Hän määrittää ihmisen hyvinvointia monisäikeisesti, jakaen sen kolmeen arvoluokkaan Having (elintaso), Loving (yhteisyyssuhteet) ja Being (itsensä toteuttamisen muodot). Nämä ovat hänen määrittämäänsä avainsanoja ihmisen kehittymiselle ja olemassaololle. Elintasolla tarkoitetaan niitä materiaalisia tarpeita, jotka ovat välttämättömiä selviytymiselle. Näitä ovat esimerkiksi ravinto, terveys, varallisuus ja työpaikka. Yhteisyyssuhteet merkitsevät sosiaalisia tarpeita. Nämä tarpeet ilmentyvät vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin kuten ystäviin, työtovereihin ja perheeseen. Yhteisyyssuhteet mahdollistavat myös sosiaalisen identiteetin kehittymisen. Arvoluokassa ”itsensä toteuttamisen muodot” ilmentyvät persoonallisen kasvun tarpeet. Kasvu tapahtuu sulautumalla yhteiskuntaan ja elämällä sopuoinnussa luonnon kanssa. (Allardt 1989, 1-12; Allardt 1980, 9-10, 38-49)

Rakkauden ja läheisyyden korostaminen, Allardtin käsitteillä yhteisyyssuhteet, tulevat esiin perustavanlaatuisena arvona myös joidenkin nuorten teksteissä. Erityisesti kiinnitimme huomiota poikien kirjoituksissa usein ilmeneviin viittauksiin rakkaudesta. Kulttuuriimme kuuluu käsitys miehen roolista, johon ”ei kuulu puhuminen eikä pussaaminen”. Niinpä tunteista ei välttämättä ääneen puhuta, mutta nimettömänä niistä voidaan kirjoittaa.

Rakkaus on kaikkein tärkein. Siihen kaikki perustuu. Rakastan perhettäni, ystäviäni ja harrastuksiani, vaikka en sitä ääneen koskaan sanokaan. Se vain on sitä suomalaista kulttuuria. Vastarakkauttakin tiedän saavani ja se on tärkeintä. Omaa rakasta ei tällä hetkellä ole, mutta en myöskään tarvitse korviketta. (L13p)

Onnellisuutta pohtiessaan Venkula (1997) erittelee ihmisen olemisen ja tekemisen muotoja kahteen eri kategoriaan: ”doing” ja ”making”. Ensimmäinen käsittää toiminnan, jossa on tarkoitus itsessään. Jälkimmäisellä taas hän tarkoittaa aktiviteettia jonkin konkreettisen päämäärän saavuttamiseksi. Onnellisuus syntyy elämässä kiinni olemisen aktiivisuudesta (doing); se on jotain, mitä tehdään, eikä jotain, mistä vain nautimme. (Venkula 1997, 42) Rakastaminen on ”doing”-asennetta parhaimmillaan.

5 NUORTEN ELÄMÄLLEEN TÄRKEÄKSI KOKEMAT ASIAT

Tämä kappale sisältää teemat, jotka nuoret kohottivat elämässään tärkeiksi. Kappaleiden pikkuotsikot keräsimme lähes suoraan tutkimuksen aineistosta. Tekstiä elävöittävät suorat lainaukset kirjoitelmista, joiden ympärille pyrimme itse kommentoimaan ja hakemaan saman aihealueen tietoutta aiemmista tutkimuksista. Mielessä tulee koko ajan pitää tutkimuksemme laadullinen käsittelymuoto ja näin ollen saamiemme tulosten yksilöllisyys. Tuloksemme ovat lähinnä yksittäistä pohdintaa tiettyjen tapausten ympärillä, eivätkä ole yleistettävissä koko Suomen nuorisoon. Kommenteista saamme kuitenkin suuntaviivaa nuorten ajatusmaailmaan ja kirjallisuudesta olemme löytäneet tukea tulkinnoillemme.

5.1 Läheisten merkitys - *läheisiltä saan sen kaiken rakkauden ja hellyyden, joita jokainen ihminen tarvitsee*

Allardt (1980) toteaa jokaisella ihmisellä olevan toveruuden tarve ja tarve kuulua jäsenenä sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa toisistaan pitäminen ja välittäminen ilmaistaan. Yksinkertaistetusti: ihminen haluaa tulla rakastetuksi. Näistä tarpeista puhuttaessa käytetään termiä yhteisyssuhteet (Loving). (Allardt 1980, 42-43)

5.1.1 Perhe

Perheen asema nuorten elämän keskeisenä tukipilarina tulee tutkimuksessamme vahvasti esille. Lähes jokainen mainitsee perheen jollain tavoin tekstissään. Yläastelaiset kirjoittavat perheen roolista yhtenä keskeisempänä kokonaisuutena. Perhe nähdään lähes puhtaana itseisarvona, eikä se nuorten mielestä vaadi sen kummempia selittelyjä. Lukiolaisten kirjoituksissa omat itsenäistymis- ja tasa-arvoisuuden tarpeet vievät tilaa perheen tärkeyden laajemmalta käsittelyltä.

Onhan perhe ja kotikin tärkeitä, koska on aina paikka jonne voi mennä. Mutta näin kahdeksantoistavuotiaana ei perhe ole enää niin tärkeä. Jo nyt on alkanut miettiä, että milloin muuttaa pois kotoa opiskelemaan. (L37t)

Perheen tärkeimmäksi tehtäväksi osoittautuu läheisyyden, luottamuksen ja kannustuksen lähteenä oleminen. Läheisyyden kokemuksia saadaan vanhempien kanssa ihan tavallisesta yhdessäolosta. Kirjoituksista päätellen joillain nuorilla ja aikuisilla vaikuttaa kuitenkin olevan niin kiire, että kotona käydään vain kääntymässä. Aikuisien tukea tarvitaan erityisesti esimerkiksi koulutyöhön. Aineistomme yläastelaiset kokivat avustamisen läksyissä tärkeäksi. Stakesin tutkimuksen mukaan suurin osa (70 %) 15-vuotiaista nuorista saa apua vanhemmiltaan ongelmatilanteissa (Stakes 2001).

Rajojen asettaminen kuuluu olennaisena osana nuoresta huolehtimiseen, välittämiseen ja hänen kasvun tukemiseen. Nuorten täytyy varmistua aina uudestaan siitä, että he voivat luottaa vanhempiinsa. Nuorille on ominaista, että he kokeilevat sääntöjä ja määräyksiä, sekä haluavat varmistua, että ne ovat olemassa ja että ne kestävät. Perheeseen, opettajiin ja ystäviin kohdistetut kokeilut vahvistavat nuorten sisäistä turvallisuuden tunnetta. Nuori tarvitsee rajoja, jotka suojaavat häntä vahingoittavilta ratkaisuilta. (Aalberg & Siimes 1999, 99-102) Kirjoituksissa nuoret eivät suoranaisesti puhu rajoista, mutta ne ovat taustalla oleva näkymätön turvakehikko, joka tulee esiin vanhempien huolenpidossa.

Minulle on tärkeitä vanhemmat, sillä ne tekee hyvää ruokaa ja hankkii rahaa ja huolehtii. (Ya20p)

Kodin ja perheen tehtävä perustarpeiden tyydyttäjänä on ehkä itsestään selvin ja näin ollen myös helpoin asia ilmaista kirjoitelmissa. Perhe tarjoaa asuinsijan, ravinnon ja lämmön. Näin täytetään Maslowin (1987) määrittämät tarvehierarkian alimmat tarpeet, eli fysiologiset ja turvallisuuden tarpeet. (Kaikkonen 1999, 48-49)

Minulle on myös perhe tärkeä. Vanhemmat...ostavat minulle vaatteita... Minulla on kaksi sisarusta, veli ja sisko. He ovat ihan mukavia. Olen perheen vanhin lapsi ja ehkä sen takia saan kaikkein eniten vaatteita ja urheiluvälineitä. (Ya02p)

Vanhempien merkitys nähdään myös materiaaliselta kannalta rahan hankkijana ja näin ollen tuotteiden ostajana. Nuorilla itsellään on viikoittain käytössään keskimäärin kahdeksan euroa (Stakes 2001). Tämän rahan he ilmeisimmin saavat vanhemmil-

taan viikkorahana. Nuorille muoti on tärkeää ja he haluavat pukeutua omalla tyylillä. Joillekin se on jopa itseisarvo, ja vaatteisiin voi kulua kohtuuttoman paljon rahaa.

Olen sijaislapsi, joten perhettä minulla riittääkin. Sukulaisia on monta, minulla on ns. ”iso perhe”. Siitä on ainakin se hyöty, kun on monta mummia, saa joululahjaksi monet sukat. (Ya03p)

Nyky-yhteiskunnassa perheiden koostumus vaihtelee hyvinkin paljon. Aineistomme tulee esiin sijaisperheen lapsi, mutta mukaan mahtuu takuulla myös yksinhuoltajien, uusperheiden ja mitä moninaisimpien perheiden lapsia. Tärkeimpänä kuitenkin pidetään perheen sisällöllistä antia ja kiinteyttä. Kouluterveystutkimuksen aineistosta selvisi, että 80% kahdeksaslukkalaisista elää perinteisissä ydinperheissä, joihin kuuluu äiti ja isä (Stakes 2001). Harinen (1999) tutki 13-18-vuotiaita nuoria, jotka elävät muissa kuin ydinperheissä. Monimutkaisista perheiden elintilanteista huolimatta haastattelujen perusteella selvisi, että nuorten mielestä perheen tärkeys ja merkityksellisyys on itsestään selvä asia. (Harinen 1999, 40-42.)

Minulle on tärkeitä sisko, koska hän on minulle tärkeä juttukaveri. Hänelle voi puhua kaikista asioista ja hän ymmärtää minua. Joskus, kun kaikki tuntuu menevän huonosti, niin tiedän, että siskolle voi soittaa ja puhua. Meillä on myös paljon juttuja, joita muut eivät ymmärrä. Meidän mielestä ne ovat taas niitä tärkeitä juttuja, jotka sitovat meitä. Myös samantyyppinen ajattelutapa on mielestäni asia, joka sitoo meitä ja pitää meitä läheisinä. (Ya 18p)

Perheen sisäiset ihmissuhteet ovat usein erityisen tiiviitä ja tärkeitä – toisinaan varsinkin nuoruusiässä myös herkempiä ristiriidoille ja suuttumuksen purkauksille. Rönkön ja Poikkeuksen (2000) mukaan tyttöjen kasvavat riidat vanhempiensa kanssa aiheuttivat masennusoireita. Mitä enemmän riitoja, sitä negatiivisempi suhtautuminen heillä oli kouluun ja sen huonompi koulumenestys. Pojilla riidat vanhempiensa kanssa olivat ainoastaan yhteydessä huonoon koulumenestykseen. (Rönkä & Poikkeus 2000, 3-18) Aineistomme lukiolaisilta saimme jo hyvin arvostavia kommentteja vanhemmista. Heitä ei enää nähty kapinoinnin kohteena vaan tasavertaisina perheenjäseninä.

5.1.2 Ystävyys

Rubin (1980) kuvailee ystävyyttä vapaaehtoiseksi, epäviralliseksi ja henkilökohtaiseksi ihmissuhteeksi. Ystävillä on monia yhdistäviä piirteitä. Toisaalta ystävät voivat myös täydentää toisiaan. Heitä yhdistää voimakas luottamuksen, yhteenkuuluvuuden ja samaistumisen tunne. (Saarinen 1998, 261) Kaverit ja ystäväpiiri onkin toinen aineistostamme selkeästi esiin nouseva nuorten elämän ydin. Heidän merkitystään ei voi kiistää. Tämä tulee esiin myös Helven (1993) tekemästä nuorisotutkimuksesta. Ystävien merkitys näytti hänen tutkimuksensa mukaan olevan suurempi tytöille kuin pojille. Ystävät ovat tiivis osa arkea ja tuovat koulunkäyntiinkin toisenlaista merkityksellisyyttä. (Aittola, Erämies, Jauhiainen, Joki, Lainpelto, Partanen & Tikkanen 1995, 37-38) Osa nuorista kokikin kaverit lähes ainoana koulun käyntiin motivoivana tekijänä. Röngän ja Poikkeuksen (2000) mukaan hyvät suhteet vanhempiin heijastuvat myös muiden ihmissuhteiden luomiseen. Erityisesti tytöillä positiivinen lapsivanhempi suhde näkyy kyvyssä solmia palkitsevia sosiaalisia suhteita. (Rönkä & Poikkeus 2000, 3-18)

Myös ystäväni ja kaverini ovat minulle tärkeitä. Heidän kanssaan voi puhua melkein mistä vain, vakavista ja ”poliittisista” asioista, mutta me myös vitsailemme toistemme kustannuksella. Kaverini tuntuvat joskus aika oudoilta, mutta he ovat silti ehdottoman luotettavia ja rehellisiä. (Ya27t)

Kavereiden keskeisemmäksi tehtäväksi osoittautui aineistossamme heidän tukeva, lohduttava ja ymmärtävä rooli. He ovat ihmisiä, joiden kanssa voi jakaa vakavampiakin asioita, mutta toisaalta myös yhteinen huumori lisää kaverisuhteen tiiviyyttä. Helve (1993) korostaa, että kavereiden kanssa olemisessa tärkeää on keskustelu. Merkityksellistä on, että kaverin kanssa voidaan olla samaa mieltä, mutta myös kunnan väittelyt ovat tervetulleita. (Aittola ym.1995, 37-38) Hyvänä kuuntelijana ja ymmärtäjänä toimi toisinaan myös ystävän rooliin kohonnut eläin – hevoset ja koirat esimerkkeinä.

Yhdessä olo, ajan vietto ilman tärkeämpää tavoitteellista toimintaa on keskeinen kavereiden harrastus. Nuorilla on usein monia eri kaveripiirejä esimerkiksi koulussa, harrastuksissa sekä kotona. Helven (1993) tutkimuksessa nuoret kuvasivat kaveripiiri-

riään laajaksi. Usein kaverit ja harrastukset kuuluvat kiinteästi yhteen ja suurin osa nuorten vapaa-ajasta kuluukin näiden merkeissä. (Aittola ym.1995, 37-38) Pojille oli tärkeää ryhmän tuoma tuki, kun vastaavasti tytöt kirjoittavat yksittäisistä, jopa nimiltä mainituista ystäväistä (vrt. Vuorinen 1997, 213) Kaikki tytöt nostivat kaverit/ystävät elämässään tärkeiksi, kun taas pojista noin neljäsosalta jäi kaverit kirjoituksissaan ilman mainintaa. Yhteisen huumorin ja harrastusten lisäksi jotkut nuoret kokivat yhdessä vietetyn ajan, muistojen ja näin syntyneiden tunnesiteiden yhdistävän vaikutuksen. Tämä osoittaa mielestämme jonkunlaista kypsyyttä ja jatkuvuuden tajua nuoren ajattelussa. Ihmissuhteet käsitetään pikkuhiljaa syvemmiksi, etäisyydetkin kestäviksi.

Kaverit perustavat eräänlaisen rungon elämään. Se on tärkeätä varsinkin minulle, koska heidän kanssaan voi puhua asioista, joita ei pysty puhumaan toisten kanssa. Ja niitten kanssa rymistely kuuluu myös elämään. Tärkeää on minulle, sekä arvelen, että kaikille muille myös, on BAILAUS. (L18p)

Nuoruus on vapauden, monien mahdollisuuksien ja suunnanetsimisen aikaa. Hauskanpito kuuluu oleellisesti nuorisokulttuuriin, ja siinä, niin kuin muillakin elämän alueilla, ystävillä ja kavereilla on korostunut rooli. Kirjoittaja kuvaa kaverien roolin selkeästi omaa kasvua tukevaksi ja mainitsee tämän kaksiulotteisen merkityksen: vakavan ja letkeän puolen ystävytydessä.

Tällä hetkellä paras ystäväni on minulle erityisen tärkeä. Hänen isänsä (jonka kanssa olin hyvin läheinen) päätti elämänsä kuukausi sitten. Ystäväni tukeminen ja häneltä saama tuki on korvaamatonta. Tärkeänä pidän myös perhettäni. He ovat tukena ja huolehtivat, tosin joskus liikaakin (L22t)

Ystävien kanssa jaetaan kokemukset, hyvät ja huonot. Tässä iässä ymmärretään, että kipeiden kokemusten jakaminen auttaa jaksamaan elämässä eteenpäin samalla lujittaen ystävyttä. Vertaistoverin vierellä seisominen on surun kohdatessa korvaamatonta. Perheen antama tuki koetaan toki myös tärkeänä, mutta toisinaan omien vanhempien liiallinen sekaantuminen nuoren elämään tuntuu ylihuolehtimiselta. Nuori voi kokea, että hänen itsenäisyytensä ja omia päätöksiään ei arvosteta tarpeeksi. Ystävien merkitys elämän tukipilarina ja värittäjänä on melko kiistaton.

5.1.3 Seurustelu

Elämäni tärkeysjärjestyksessä ensimmäinen asia on rakkaus, olkoon se sitten lähimmäisenrakkautta tai todellista kahden ihmisen välistä syvää välittämistä. Sisimmäsäni on tyhjä kohta, jonka toivon joskus löytävän täytteensä aidosta rakkaudesta. Siellä tulee aina olemaan paikka sille henkilölle, joka valaisee päiväni ja lohduttaa minua murheissani. (L01p)

Seurustelusuhteesta tai sen puuttumisesta kirjoitettiin paljon erityisesti lukion puolelta. Kirjoitukset olivat positiivissävytteisiä, vaikka omaa kultaa ei ollut vielä löytynytäkään. Usko oman rakkauden löytämiseen heijastui kirjoitusten taustalta. Nuoret osasivat olla onnellisia myös toisten yhteisestä onnesta. Rakkaus arvona, niin kuin muutkin abstraktit arvot tulivat vahvemmin esiin lukiolaisilla. Yllätyimme erityisesti poikien runsaista rakkausaiheisista tunnepitoisista kirjoituksista. Yläasteella seurustelua ihmissuhteena ei juuri painotettu. Aalberg ja Siimes (1999, 58) toteavat yläasteikäisten seurustelusuhteiden olevankin usein lähinnä oman identiteetin hakua ja itsetunnon kohottamista ”esineellisillä” seurustelusuhteilla.

Minulla on kyllä ollut pari tyttöystävääkin, nekin ovat ihan tärkeitä minulle. (Ya02p)

Tällä yläasteen pojalla on takanaan muutama seurustelusuhde, mutta hän ei erityisesti korosta niiden merkitystä itselleen. Näin lyhkäisen kommentin kautta on kuitenkin vaikea ehdä suurempia johtopäätöksiä. Lukiolaiset seurustelusta kirjoittaessaan ilmaisivat tuntemuksiaan monisanaisemmin ja laajemmin, joka sinällään kertoo asian syvemmästä pohdinnasta ja henkilökohtaisesta tärkeydestä. Muutamalla lukiolaisella näkyi kirjoituksissa toive seurustelun jatkumisesta perheen perustamiseen asti.

Noin vuosi sitten tapasin nykyisen tyttöystäväni jota rakastan ja pidän tällä hetkellä elämäni tärkeimpänä asiana. Vuosi sitten ajattelin, etten halua sitoutua keneenkään, enkä halua lapsia ja muuta vastaavaa, mutta nykyään en voisi elämältäni muuta toivoakaan kuin, että saisin olla koko elämäni tyttöni kanssa ja saada hänen kanssaan lapsia. (L11p)

5.2 Terveyden säilyminen toiveena - *olisi kauheaa sairastua johonkin parantumattomaan sairauteen*

Allardt (1980) toteaa terveyden kuuluvan elintason (Having) keskeisiin osatekijöihin. Se vaikuttaa merkittävästi muihin hyvinvoinninosa-alueisiin. (Allardt 1980, 134)

Välimaan (2000a) nuorten terveystietoa koskeneessa tutkimuksessa selvisi, että tytöt ja pojat puhuvat terveydestä eri tavalla. Tytöille terveydestä puhuminen oli helpompaa ja arkipäiväisempää. Poikien puheessa korostui terveyden sukupuolittunut luonne, he kokivat terveysaiheen ja itsehoidon kuuluvan naisille. (Välimaa 2000a, 48) Omassa aineistossamme ei tällaista sukupuolittunutta eroa terveyteen liittyvistä kirjoituksista juuri löytynyt.

5.2.1 Terveyden ulottuvuuksia

Jos pitää nostaa jokin yksittäinen asia, joka on minulle tärkeä yli muiden, niin sanoisin, että terveys on minulle tärkeintä. (L06p)

Seitsemästäkymmenestä nuoresta yli puolet kirjoitti aineeseensa pohdintaa terveydestä. Näin suuresta kirjoittajamäärästä päätellen nuoret kokevat terveyden yhdeksi elämänsä tärkeistä asioista. Sen merkitystä ei sinänsä kyseenalaisteta. Toisaalta nuorten keskinäisissä keskusteluissa terveys ei ole kovin suosittu eikä ajankohtainen puheenaihe (Välimaa 2000b, 135). Nyky-yhteiskunnassa terveys on kuitenkin saanut hyvin korostuneen aseman. Halutaan olla mahdollisimman terveitä, hyväkuntoisia ja hyvännäköisiä läpi elämän. Elämme narsistisessa nuoruutta yliihannoivassa kulttuurissa (Utria 2001, 28). Vaikka nuoret pitävät terveyttä usein itsestäänselvyytenä, ovat he yleisesti myös kiitollisia ja onnellisia terveydestään.

Terveyskin on tärkeää. Ehkä vähän perinteisesti sanottu... Terveys on myös sinänsä tärkeää. Minulla ei ole ikinä ollut mitään vakavaa tautia, enkä ole ollut sairaalassa syntymäni jälkeen. Olen siis mielestäni hyvin terve ihminen. (Ya29t)

Tämä nuori koki itsensä terveeksi, koska ei ole ollut sairaalassa, eikä pahemmin sairastellut muutenkaan. Tämä oli tyypillinen tapa varsinkin yläasteella määrittää terveyttä. Välimaan (2000b) tutkimuksessa yhdeksäsluokkalaiset määrittivät terveyttä samaan tapaan fyysistä osa-aluetta painottaen. Tällöin terveys kuvattiin sairauden puuttumisena, fyysisenä kuntona ja jaksamisena. (Välimaa 2000b, 126-127) Manderbackan (1998, 119) mukaan terveyttä voidaan määrittää joko negatiivisesti sairauksien puuttumisen kautta tai se voidaan nähdä positiivisesti hyvinvoinnista käsin. Nuorille selvästi helpompi tapa määrittellä terveyttä oli sen lähestyminen oireisiin viitaten.

Maailman terveysjärjestön WHO:n (1958) terveyden määritelmä korostaa kaikinpuolista hyvinvointia ja terveyden positiivisia puolia. Määritelmässä terveys kuvataan täydellisenä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilana, ei ainoastaan sairauden puutteena. (WHO 1958) Greenbergin (1998) terveyden määritelmä on vielä moninaisempi. Hän näkee terveyden elämänlaatuna, joka koostuu eri ulottuvuuksien keskinäisestä tasapainosta. Näitä ulottuvuuksia hänen mukaansa ovat: sosiaalinen-, mentaalinen-, emotionaalinen-, hengellinen- ja fyysinen terveys. Hänen mielestään terveyttä tarkastellaan liian usein vain fyysisten seikkojen kannalta ja hän haluaakin painottaa muiden ulottuvuuksien tärkeyttä terveydessä. (Greenberg 1998, 14) Kahdeksasluokkalaisten teksteissä ei suoranaisesti tule esiin muita kuin fyysinen terveyden ulottuvuus.

Yläasteen puolella henkisen terveyden eritelty käsite tuli ilmi ainoastaan yhdessä kirjoituksessa, vaikka terveys arvona mainittiinkin lähes kaikissa kirjoituksissa. Lukiolaiset näkevät terveyden jo moniulotteisempänä. Heidän kirjoittaessa terveydestä määritetään se usein sekä fyysisen että henkisen ulottuvuuden kautta.

Meillä pitää olla terveyttä ruumiissa, jotta jaksamme kantaa tämän "elämän". Ihmisellä pitää olla myös tärkeää oma hyvinvointi, henkistä sekä fyysistä. "Henkistä voimaa" siinä mielessä, että ei hermostu pienistä asioista. (L18p)

Myös mielenterveyden kysymys on moniulotteinen. Utria (2001) näkee Freudin määritelmän (kyky tehdä työtä ja rakastaa) liian kapeana, yhteiskuntaan sopeutumista korostavana. Tärkeä osa mielenterveyttä on kyky kokea tyydytystä arvokkaisiin

päämääriin pyrittäessä. (Utria 2001, 23) Seuraava aineiston poika pohtii, kuinka henkisen ja fyysisen terveyden tasapainotila onkin yksi avain onnellisuuden tavoittelussa

Tahdon elää terveellisenä ja hyvinvoivana pitkään, että voin nauttia elämän riemuista, joita toivon olevan edessäni. Terveiden, niin ruumiin, kuin "sielunkin" terveyden tulisi olla kunkin elämässä tärkeä asia. Jos ne eivät ole, ei ihminen voi olla todella onnellinen. (L01p)

Terveyden sosiaalinen ulottuvuus tuli esiin aineistosta "rivien välistä", läheisten merkityksen korostamisena. Kuten Välimaankin (2000b, 128) nuorille tehdyistä ryhmähaastatteluista selvisi, ainakin tyttöjen mielestä ihmissuhteilla on vaikutusta terveyteen. Läheiset antavat voimaa jaksaa elämässä. Erityisesti lukiolaiset osasivat mieltää läheisillä olevan vaikutusta mielenterveyteensä. Muutama aineiston tyttö kiitti kirjoituksissaan ystäviään tuesta vaikeina hetkinä. Ilman ystäviään kirjoittajilla saattaisi olla "ranteet auki", niin kuin nuoret asian ilmaisivat. Ystävät, perhe ja muut läheiset antoivat nuorille sitä rakkautta ja hellyyttä, jota jokainen ihminen heidän mukaansa tarvitsee jaksakseen elää.

5.2.2 Sairastuminen pelottaa ja rajoittaa

Kirjoituksista päätellen sairaus oli nuorille hyvin pelottava asia, jota ei toivottu omaan tai läheisten elämään. Siihen nähtiin liittyvän ainoastaan kipua ja menetystä, sillä terveyden puuttuessa nuoret kokivat elämän olevan jollain tapaa vajaata.

Terveys kulkee myös etupäässä. Olisi rankkaa olla jatkuvasti sairas, joko fyysisesti tai psyykkisesti. Itseltäni menisi elämisenhalu ja mahdollisesti masentuisin täysin. Nuorena, kun vielä olen terve pystyn tekemään paljon asioita, eikä sairaus estä minua. (L28t)

Tämän kirjoittajan ajattelu oli tyypillistä muillakin aineiston nuorilla. Nuoruus koettiin aikana, jolloin voidaan tehdä kaikkea. Yleinen oletus oli, että nuorena ollaan terveitä ja hyvinvoivia. Toisaalta ne nuoret, jotka olivat sairastaneet vakavammin,

maanneet esimerkiksi liikuntakyvyttöminä pitkään, ymmärsivät sairauden mahdollisuuden nuoresta iästä riippumattomaksi. He osasivat antaa terveydelle kokemusperäistä aitoa arvostusta.

Lukiolaisten kirjoituksissa masennus-käsite tuli esiin useassa aineessa. Joissain teksteissä sitä käsiteltiin hyvinkin kevyenä slangiterminä, alakuloisuuteen verrattavana. Tästä näkee kuinka ”kansallistautimme” tunnettavuus ilmenee jo nuorten sanastossa ja saa lievempiä merkityksiä, kuin mitä se sairaus käsitteenä tarkoittaa. Golemanin (1997) mukaan kansainväliset tutkimustulokset kertovat maailmanlaajuisesta masennusepidemiasta ja sen pahenemisesta nykyaikaisen elämäntavan leviämisen myötä. Hän viittaa Seligmanin toteamukseen viimeisten vuosikymmenien yhteiskunnallisesta kehityksestä. Seligman tuo esiin individualismin korostumisen, uskonnon merkityksen vähentymisen sekä yhteisön ja suvun tarjoaman tuen heikentymisen. (Goleman 1997, 289) Vaikeuksien kohdatessa ihminen voi kokea olevansa aikaisempaa yksinäisempi, vailla vastauksia ja suojaverkkoa.

Syvässä masennuksessa ei ole kyse pelkästä surullisuudesta, vaan lamaannuttavasta tarmottomuudesta, alakuloisuudesta, itsesäälistä ja voittamattomantuntuudesta toivottomuudesta (Goleman 1997, 288). Nykymaailman kiireinen elämänrytmi ja yhteiskuntamme suorituskorostuneisuus, joka ohjaa saavuttamaan mahdollisimman paljon mahdollisimman aikaisin, ovat osaltaan saattaneet johtaneet tähän. Ihmisen elämänhalu voi jossain elämänvaiheessa kadota ja tällöin elämä tuntuu raskaalta ja ahdistavalta. Persoonalle tärkeän asian menettäminen ja vaikeuksien kasaantuminen voi hyvinkin ymmärrettävästi johtaa tähän tuskaiseen elämäntilanteeseen. (Ojanen 2001, 56) Lukiolaiset kirjoittivat vakavistakin menetyksistä ja kriisien läpikäymisestä. Näiden kirjoitusten perusteella ei nuorten elämäntilanteita kuitenkaan voi lähteä tulkitsemaan masennukseksi sanan diagnostisessa merkityksessä. Toisaalta jotkut nuoret löysivät uskoa myös vaikeuksien vahvistavaan vaikutukseen. Utrian (2001) mukaan masennus voi olla jopa portti aidompaan ja syvempään elämään. Negatiivisiakaan tunteita ei tulisi pelätä, sillä ne ohjaavat meitä myös siihen, mikä on oikein. Hän toteaa, että pikemminkin psyykkinen oireettomuus, esimerkiksi ahdistus- ja masennustunnereagoinnin puute, kertoo usein henkisen reaktiokyvyn menetyksestä. Tällä hän korostaa tunteidemme merkitystä elämän

hallinnassa. Ne ohjaavat elämämme kulkua arvojemme ja tavoitteidemme mukaisesti. (Utria 2001, 25-27)

Sairaudet, taudit ja erityisesti liikuntakyvyn menetys ovat pelonaiheita, joista nuoret kirjoittavat. Nuoret eivät vielä ole kypsiä näkemään niitä kasvun mahdollisuuksia, joita sairastuminen ja sitä myötä elämänarvojen uudelleen järjestäminen tarjoavat. Toisinaan vaikeastikin sairaat ihmiset kokevat sisäistä rauhaa ja eheyttä ja ovat näin hyvin tyytyväisiä elämäänsä (Ojanen 2001, 56).

5.2.3 Terveys tärkeää tulevaisuudessa

Tällä hetkellä ja myös tulevaisuudessa minulle on tärkeää pysyä terveenä. (Ya29t)

Terveys koetaan tärkeäksi nyt, mutta varsinkin tulevaisuudessa. Nuoret itse kokevat sairauden osaksi vanhuutta, jotain, joka joskus tulee, ja sitten ei enää voi tai jaksa tehdä haluamiaan asioita. Nuori ei myöskään halua jäädä läheistensä rasitteeksi, kuten he sairaan roolin kokevat. Moni kirjoittaja, sekä yläasteen että lukion puolelta, mainitsi terveyden merkityksen tulevan esiin vasta sairastuessaan.

Pidämme usein terveyttä itsestäänselvyytenä ja tajuaamme sen merkityksen, ihmiselle tyypillisellä tavalla, vasta sen menettäessä. Mitähän kaikkea esim. HIV-potilas, tai pyörätuolissa halvaantuneena elävä antaisi parantuaakseen. (L06p)

Monissa terveysaiheeseen liittyvissä kirjoituksissa korostui lähimmäisen rakkaus. Nuoret toivoivat terveyttä sekä itselleen, mutta myös läheisilleen. Tällaista ajattelua ilmeni sekä tytöillä että pojilla molemmissa ikäryhmissä. Osalla terveyden pohdinta oli jopa altruistista.

Kaikki ihmiset pitävät terveyttä suuressa arvossa. Pidän terveyttä tärkeänä, mutta pistän muiden terveyden omani edelle. (L33t)

Spruijt-Metzin (1999, 20) mukaan nuoret oppivat tietystä kasvunsa vaiheessa ymmärtämään tekojensa seurauksia ja olemaan myös itse vastuussa niistä. Osa

nuorista on valmiita tekemään töitä terveytensä eteen ja hahmottaa esimerkiksi tupakoinnin olevan yhteydessä sen heikkenemiseen. Aineiston kahdeksaluokkalaiset pojat kirjoittivat myös unesta ja nukkumisesta. Oppilaat totesivat nukkumisen olevan elämän perusedellytys, ilman sitä ei yksinkertaisesti jaksaa.

Terveyteni on myös minulle todella tärkeää. Kun on terve jaksaa paremmin opiskella ja tehdä työtä. (Ya30t)

Terveydellä nähtiin olevan vaikutusta myös työn tekemiseen. Terveenä ja hyvinvoivana jaksaa paremmin niin koulussa kuin töissäkin. Liikunta vastaavasti koettiin hyväksi keinoksi terveen elämän tavoittelussa. Sen positiivisiksi vaikutuskeinoiksi mainittiin rentouttava stressiä purkava vaikutus. Joillakin liikunta esimerkiksi vei ajatukset pois rankasta koulutyöstä. Toisaalta osa lukiolaisista näki myös liikunnan yhteyden tulevaan työkykyyn ja arjessa jaksamiseen.

5.2.4 Kapinaa terveellistä elämää vastaan

Aineistosta löytyi yläasteen puolelta myös muutama terveellisiä elämäntapoja ja yleisiä normeja vastustava nuori. He mainitsivat päihteiden käytön tärkeänä osana elämäänsä. Mitenkään emme voi tietää, onko näille aineiston nuorille elämässä todella tärkeintä: tupakka, alkoholi ja huumeet. Jos näin tosiaan on, tarvitsisivat he elämäänsä uutta sisältöä. Vastaukset saattoivat myös olla kapinaa ”tyhmää” tehtävää vastaan. Ne kuitenkin edustivat nykyhetken nuorten kätkeyttä hätähuutoa. Bailauksen osa nuorten elämässä välittyi useammastakin aineesta, sehän on nykyään suorastaan itsestäänselvyys, joka saatettiin myös jättää ilman mainintaa.

Huumeet, viina, tupakka, nuuska... (Ya24p)

Suomalaisten ja eurooppalaisten nuorten keskuudessa tupakan poltto ja alkoholin käyttö opitaan jo nuoruusiässä. Lopullinen tupakointitottumus saavutetaan useimmiten jo viimeistään viidentoista vuoden ikäisenä. Nuoret elävät ”tässä ja nyt” maailmassa. Tupakoinnin suurimmat haitat tulevat esiin vasta vanhemmalla iällä, ja täten tupakoinnin haitallisuutta on vaikea hahmottaa. (Aalberg & Siimes 1999, 99-

102) Sosiaaliset tekijät ja ryhmänpaine nuorten ryhmissä voivat johtaa tupakoinnin aloittamiseen. Tupakointi on joillekin osa ryhmään kuulumista ja toisaalta tupakanpolto voi olla keino selviytyä ulkopuoliseksi jäämisen tunteen aiheuttamasta ahdistuksesta. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 167-168)

Alkoholin käyttö ja tupakointi liittyvät usein myös muihin ongelmiin nuoren elämässä. Niitä voidaan käyttää selviytymisstrategioina paineita aiheuttavissa elämäntilanteissa. Tupakoinnilla on havaittu olevan yhteyttä psyykkisiin ongelmiin, kuten masentuneisuuteen ja neuroottisuuteen. Masentunut nuori aloittaa tupakoinnin helpommin, polttaa enemmän ja hänen on vaikeampi päästä tavasta eroon. Riippuvuutta entisestään vahvistaa heikko itsetunto ja ulkoapäin ohjautuvuus. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 167-168)

Nuorille päihteet ovat tärkeä keino päästä yhteyteen toisten nuorten kanssa. He ajattelevat, että kaikki muutkin juovat, ja siksi valintaa tekevän nuorekin täytyy juoda. Nuorilla ei ole tarpeeksi sellaisia keinoja käytössään, jotka tukisivat raittiin elämäntavan valintaa. Alkoholia voidaan myös käyttää etukäteen järjestettynä tekosyyinä käyttäytymiselle, joka ei selvin päin ole itsetunto kysymysten vuoksi mahdollista (Koivusilta & Rimpelä 2000, 168). Päihteet mielletään nuorten keskinäiseen kulttuuriin kuuluvana itsestään selvyytenä. Miltei kokemattomilla nuorilla on suuret odotukset juomista ja juhlintaa kohtaan. Nuorille 7-luokkalaisille juhlinta ja juominen ovat avaimia hauskan ja hyvän maailmaan pääsemisestä. Yhdeksäsluokkalaiset ovat jo ottaneet alkoholin yhdeksi keinoksi hallita elämäänsä. Nuoret ovat luoneet itse kuvan, jonka mukaan on täysin luonnollista juoda, eikä juhlaa ole ilman alkoholia. (Jaatinen 2000, 141-144) Nuorten päihteidenkäytön vähentäminen on varmasti yksi suurimmista kasvatusalan haasteista aikuisille. Tulisi löytyä avaimia, ennen kuin aidosti koettu elämä riistäytyy nuorten käsistä. Pyrkdessämme opettajina auttamaan päihteettömien vaihtoehtojen löytämisessä, painotamme nuorten itsetunnon tukemista. Tavoitteena on saada oppilas ymmärtämään kelpaavansa sellaisenaan ja näin uskaltamaan luoda kontakteja toisiin nuoriin myös ilman päihteitä.

5.3 Harrastukset elämänsisällön tuojana – *en tulisi toimeen ilman musiikkia ja kirjoja*

Allardt (1980) toteaa harrastusten olevan yksi itsensä toteuttamisen muoto (Being). Harrastusten kautta yksilö voi saada osakseen arvonantoa, sekä hänen persoonansa korostuu yksilöllisyytensä ja korvaamattomuutensa kautta. (Allardt 1980, 46-47)

Harrastukset ovat myös tärkeitä. Ne pitävät mielen virkeänä koulunkäynnin ohella. Niiden kautta syntyy tavoitteita, oppii uusia asioita ja saa uusia kavereita. Harrastusten kautta voi myös löytää vaikka ammatin, joka on itselleen sopiva. (L16p)

Nuorten maailma hahmottui pitkälti heidän harrastustensa ja vapaa-ajan viettönsä kautta. Tutkimuksemme aineistosta kävi ilmi, että erityisesti yläasteen puolella suuri osa nuorista nosti harrastuksensa elämänsä tärkeiden asioiden joukkoon. Yläasteella liikuntaharrastukset veivät kolmasosan vapaa-ajanmaininnoista. Lukiolaisilla mainintojen määrä oli hieman vähäisempää, esiintuotujen harrastusten painottuessa kulttuuriin ja matkailuun. Lukiolaisten liikuntaharrastusmaininnat tulivat tytöiltä, painottuen kuntoliikuntaan. Vapaa-ajasta on tullut yhä tärkeämpi osa nuorten elämää samalla kun työn tai koulutuksen itseisarvoinen korostaminen on vähenemässä (Siurala 1994, 9, 228). Aittola ym. (1995, 37) ovatkin todenneet nuorten käyvän koulua tulevaisuutta varten, mutta nauttivan vapaa-ajasta juuri nyt.

5.3.1 Kavereiden kanssa

Nuoret sanovat viettävänsä vapaa-aikaansa useammin kodin ulkopuolella kuin kotona ja perheen parissa. Suuri osa vapaa-ajasta kuluukin kavereiden kanssa. Kaverit ja harrastukset kuuluvat yleensä tiiviisti yhteen. Monipuolinen harrastustoiminta ja kavereiden kanssa oleminen ovat tärkeitä myös identiteetin työstämisessä. (Aittola ym. 1995, 37-38) Harrastukset tuovat nuoria yhteen ja antavat mahdollisuuden löytää uusia tuttavuuksia. Harrastusten kautta nuori voi saada kokemuksen kuulumisesta johonkin ryhmään. Nuori hakeutuu näin kaltaistensa joukkoon ja heillä on jokin ”yhteinen juttu”.

Helve (1993) toteaa nuorten oppivan harrastustensa kautta elämän perustaitoja. Eniten he kokevat oppivansa urheiluharrastuksista. Niiden myötä opitaan itsekuria, kärsivällisyyttä ja liikunnan tärkeyttä. Harrastukset kehittävät myös erilaisia sosiaalisia taitoja ja kasvattavat omaa persoonallisuutta. Tutkimuksessamme tuli esille samoja suuntaviivoja liikuntaharrastusten merkityksestä. Erityisesti pojille liikuntaharrastus merkitsee yhdessäoloa kavereiden kanssa. Heidän suosituimpia harrastuksiaan ovatkin yleensä kaksin pelattavat pelit ja joukkuelajit. Tyttöillä painottuu yksin harrastettavat lajit. (Aittola ym. 1995, 37-38) Aineistomme yläastelaisilla tytöillä korostui erityisesti ratsastuksen ja hevosten hoidon merkitys. Hevonen miellettiin usein jopa parhaaksi ystäväksi. Saimme yläasteen nuorilta kirjoituksia myös muotilajien, kuten rullaluistelun (bleidaus) suosioista.

Vapaa-aikana pelaan jääkiekkoa ja futista. Käyn hallissa bleidaamassa...Kaverit on tärkeitä siksi, koska vapaa-aika on hauskeempaa yhdessä. Ajamme trialia, kalastamme, laskettelemme minareilla ja bleidaamme. (Ya11p)

5.3.2 Tietotekniikka viihdykkeenä

Tietokoneet ja verkossa oleminen ovat tämän ajan ilmiö. Tietoa ja viihdykettä on tarjolla paljon. Tietokoneissa erityisesti pelit ja ohjelmointi kiinnostavat enemmän poikia. Tytöt ovat innokkaampia chattaajia. Monissa kouluissa panostetaan tietotekniikan hankintaan, jotta pysyttäisiin ajan hermoilla. Tietokoneista on paljon hyötyä, mutta myös vaaroja löytyy. Pahimmillaan aidot ihmissuhteet pääsevät korvaantumaan virtuaalitodellisuudella. (ks. Lindqvist 1995, 31-32)

Minulle tärkeää on myös tietokone. Melkein kaikki ystäväni ovat internetissä, joten nettikin on minulle todella tärkeä. Vietän koneella päivästäni noin yhdeksän tuntia. (Ya21p)

Jos aineistomme nuori viettää ajastaan yhdeksän tuntia päivässä tietokoneella, tulisi hänen ajankäytöstään olla jo huolissaan. Tietokoneohjelmat ja pelit saattavat aiheuttaa voimakasta riippuvuutta. Keskustelulinjat ovat suosittuja niin internetissä kuin puhelinverkoissa. Nämä ovat interaktiivisia toimintoja, joissa ihminen kohtaa muita

enemmän tai vähemmän anonyymisti ja jopa itse keksimissään rooleissa. (Päihdelinkki 2002) Vuoden 2002 lokakuussa Vantaan Myyrmannissa räjäytetty pommi nosti keskustelua internetissä olevan tiedon mahdollisesta sensuurista. Itse pommin räjäyttäjäksi oli pitkään käynyt keskustelua netissä liittyen pommin rakentamiseen ja löytänyt ohjeet verkosta (Harju 2002,1). Monille verkko on puuttuvien ihmissuhteiden korvike ja täydentäjä. Nettiriippuvuus ei ole joko tai –asia, vaan aste-erokysymys. Ei ole helppo sanoa, mikä määrä kertoo riippuvuudesta. Käytännössä riippuvuus ilmenee, kun lähipiirin ihmiset huomaavat ongelman olemassaolon. Suurin osa internetin käyttöä on kuitenkin hyödyllistä. (Päihdelinkki 2002)

5.3.3 Elämyksiä hakien

Harrastustensa kautta nuori pääsee toteuttamaan itseään ja täten omien tavoitteiden ja saavutustensa kautta vahvistamaan omaa minäkuvaansa. Nuorille on tärkeää, että on se jokin ”oma juttu”, joka tuo merkitystä vapaa-aikaan ja tuottaa mielihyvän tunteen.

Minulle tärkeitä ovat erilaiset kokemukset, jotka jäävät mieleeni pitkäksi aikaa. Haluan kokeilla kaikkia erilaista ja uutta, käydä eksoottisissa paikoissa sekä tavata vieraita ihmisiä ympäri maailmaa. Matkustelu on yksi tärkeimmistä asioista, joita haluan elämäni. En ole vielä saanut mahdollisuutta käydä kovin monissa paikoissa, mutta se on tavoitteeni tulevaisuudessa.

Tällä hetkellä haen kokemuksia elämäni lähinnä harrastusten avulla. Rakastan liikuntaa ja harrastukseni lähinnä rajoittuukin sen eri muotoihin; kuntosalit, tanssi, aerobic, uinti, rullaluistelu. Harrastan myös usein piirtämistä, joka on hyvä tapa purkaa tunteita paperille. (L32t)

Harrastusten kautta on mahdollisuus päästä Csíkszentmihályin määrittämään ”virtaustilaan” – huippukokemukseen (flow). Tällöin ihminen omistautuu tehtävälleen niin täydellisesti (esimerkiksi piirtäessä), että unohtaa kaikki arkipäivän huolet ja jopa onnistumisen tarpeen. Tällöin mahdollistuvat myös parhaat onnistumiset. Flow on se tila, jossa syntyy säveltäjien parhaimmat teokset ja urheilijoiden huippusuoritukset. Myös arkisessa opiskelussa voidaan saavuttaa virtaavuuden tila, jolloin aika menettää merkityksensä. Näin työstä tai opiskelustakin

nettää merkityksensä. Näin työstä tai opiskelustakin voi tulla mieluisa harrastus. Tähän vaaditaan kuitenkin kykyihin nähden riittävän haastava tehtävä. (Goleman 1997, 121-126) Harrastusten rentouttavaa vaikutusta korostettiin myös monessa aineistomme kirjoituksessa. Tällöin itse asiassa ollaan myös lähellä virtaus käsitettä – harrastus auttaa sulautumaan ympäristöön.

Luonnossa liikkuminen on hyvä harrastus, joka rentouttaa ja vie ajatukset pois koulutöistä, jotka tuntuvat jatkuvasti olevan mielessä. (L31t)

Yksi harrastusten perustehtävä on olla irtiottotapa arjen kiireistä ja askareista. Omien harrastusten kautta mieli pääsee lepäämään. Liikunnan, luonnon ja kirjoittamisen lisäksi musiikkiharrastus erottui tällaisena rentoutumisen keinona.

Toinen juttu on musiikki, sitä on kiva kuunnella, vaikka olisi pahalla tuulella. Muutenkin, kun kuuntelee, niin voi saada ideoita tai tehdä jotain samaan aikaan - tai pelkästään rentoutua. (Ya06p)

5.3.4 Kohti tavoitteita

Pyöräily on laji, jota yksin harjoitellessa tulee mietittyä elämänarvoja ja muitakin asioita. Tykkään vauhdista ja polkupyöristä. Pyöräilyssä on myös jotain salaperäistä ja kiehtovaa, kuten Ranskan ympäriajon vuoristoetapit, jotka ovat unelmani. Pääsisinpä ajamaan ne joskus. (Ya18p)

Harrastukset antoivat nuorille myös kauaskantoisempia tavoitteita, aiheita haaveille ja unelmille. Tavoitehaaveista kirjoitettiin niin urheiluun kuin kulttuuriharrastuksiin liittyen. Kososen (1992, 54) lukiolaisille tekemän tutkimuksen mukaan tyttöjen ja poikien suosituin kulttuuriharrastus on musiikki. Nuorista löytyi jokunen tulevista muusikkourasta haaveilija sekä kirjoituspöydän ylälaatikkoon kirjoittaja, joka salaa odottaa kirjansa julkaisupäivää. Nämä haaveet kuitenkin usein peittyvät murrosiässä yleisen itseluottamuksen puutteen taakse.

Tärkeätä minulle on myös kirjoittaminen. Kirjoitan melkein joka päivä jotain novellikokoelmaani ja yritän saada sen joskus julkaistuksi, vaikka tuskin niin ikinä käy. (Ya29t)

Lukiolaisten kirjoituksissa itseluottamus harrastusten kautta toteutuviin ammattihaikeisiin oli vahvempaa verrattuna yläastelaisten pohdintaan. Ajatukset yleensäkin urasta ja tulevaisuuden muutoksista tulevat iän karttuessa yhä ajankohtaisemmiksi ja harrastusten ymmärretään olevan yksi tie löytää se ”oma juttu”.

5.4 Ajatuksia koulusta ja työstä – miksi aion, kun olen iso?

Allardt (1980, 40) toteaa koulutuksen tulojen hankkimisen edellytyksenä kuuluvan elintason (Having), kun taas koulutus sivistyksenä on lähinnä itsensä toteuttamisen muoto (Being).

5.4.1 Koulun moniulotteinen merkitys

Opiskelu toimii minulle eräänlaisena henkireikänä, sillä saan tehdä jotain arvokasta ja unohtaa hetkeksi kaiken muun...(L24t)

Koulu on yksi nuoren elämän peruselementeistä. Niin kauan kuin nuori käy koulua, on se hänen työtään. Nuoret löysivät koulunkäynnille erilaisia merkityksiä. Toisille koulu kävi lähes harrastuksesta, se oli paikka, jossa tavattiin ystäviä, opittiin uutta, sekä haettiin rajoja auktoriteetteja vastustaen. Toisaalta koulutus koettiin välinearvoksi onnellisuuden saavuttamiseksi. Iän karttuessa koulun merkitys tulevaisuuden väylien aukaisijana korostui. Maininnat koulusta painottuivat yläasteen puolella tyttöjen kirjoituksiin. Lukioikään tultaessa alkoi poikien tulevan uran suunnittelu näkyä pohdintana koulutuksen merkityksestä loppuelämälle. Toisaalta lukioon ehkä valikoituu opiskelusta kiinnostuneemmat ihmiset.

Koulu ja työ ovat myös tärkeitä. Ne pitävät jonkinmoisessa rytmissä ja tasapainossa. (L09p)

Koulu rytmitti nuoren päivää vapaa-ajan ja yöunien välillä. Koulun tehtävänä oli antaa oppilaille haasteita ja osaltaan tukea nuoren kasvua ja kehitystä aikuisuutta kohti. Koivusilta ja Rimpelä (2000) korostavat koulutuksen arvostusta suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskuntamme tarjoaa kaikille hyvän koulutusmahdollisuuden. Tämä on yksi pohjoismaisen hyvinvointivaltion etuisuuksistamme. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 160-162) Myös nuoret osasivat arvostaa tätä yhteiskuntamme suomaa turvaa kouluttautua peruskoulussa ilmaiseksi. Jatkokoulutuksenkin ollessa Suomessa valtaosin maksutonta, opiskelijoiden saadessa elämiseensä tukea valtiolta, koettiin syntyminen Suomeen etuoikeutena.

Koulu on myös todella tärkeää, koska siellä oppii tärkeitä asioita. On hyvä, että Suomessa pääsee lähes kaikki kouluun oppimaan asioita. (Ya12p)

Koulu on paikka olla yhdessä, tavata ikätovereita. Suomen peruskoulusysteemi kokoaa saman ikäiset nuoret samaan instituutioon yhdeksäksi vuodeksi, jolloin on selvää, että suuri osa ystäväistä löytyy juuri koulusta. Osalle tämä olikin ainut koulunkäyntiin motivoiva tekijä.

5.4.2 Näkymä tulevaisuuteen

Osa nuorista näki koulutuksen merkityksen kauaskantoisemmin. He ajattelivat aikaa peruskoulun ja jatko-opintojen jälkeen. Kolmasosa lukiolaisista kirjoitti koulutuksen ja työn roolista tulevaisuutta ajatellen, kun taas yläasteella tulevaisuusajattelu tältä osin jäi muutamiin mainintoihin. Kouluterveyystutkimuksen mukaan puolet kahdeksaluokkalaisista tietää haluavansa lukioon, kun taas kolmasosalla tulevaisuuden suunnitelmat ovat vielä täysin avoimet (Stakes 2001). Koulu on kanava tulevaisuuteen, joka tulee itse lunastaa.

Yksi asia tulee koko ajan tärkeämmäksi elämässäni ja se on ura. Miksi aion kun olen iso? Se kysymys kaipaa edelleen vastauksia. Tärkeää on, että valitsen sen missä viihdyn, vaikka palkka olisi huonoa. Tärkeää on tehdä sitä työtä mistä minä nautin. (L17p)

Sekä kahdeksaluokkalaiset että lukion toisen vuoden opiskelijat lähenivät koulunsa loppua ja alkavat kiinnittää enemmän huomiota kouluarvosanoihinsa tulevaisuuden mahdollisuudet mielessään. Aineistomme lukiolaisilla ylioppilaskirjoitukset lähenivät ja jatkokoulutuksen tai työn suunnittelu tuli yhä ajankohtaisemmaksi. Tarkkaa ammattia ei ollut monikaan vielä määrittänyt ja vaihtoehtojen pohdinta vie tilaa ajatuksissa. Nykyajan useat koulutusmahdollisuudet ovatkin kasvaneet minuudelle paineita asettavaksi valintojen vyyhdiksi (Antikainen 1998, 195). Aineistomme nuorten mielessä liikkui myös jo oman perheen perustaminen ja sen elättäminen työnteon kautta. Lukiolaisista viidesosa mainitsi tulevan perheen. Usea asian esiintuoja oli miespuolinen. Monelle lukiolaiselle oli tärkeää saada tulevaisuudessa mielekäs ammatti, josta pitää ja jota jaksaa tehdä vuodesta toiseen. Palkan suuruus ei useimmille ollut tärkein asia.

Koulumenestyksen merkitys pitkällä tähtäimellä onkin jo selvää. Yhteiskunnassamme vain hyvin koulutetut pärjäävät. (L06p)

Joissain lukiolaisten kirjoituksissa korostui korkean koulutuksen arvostus. Koulutus nähtiin keinoksi saada hyvä työpaikka ja näin selvitä yhteiskunnan vaatimuksissa. Koivusillan ja Rimpelän (2000) mukaan korkean koulutustason on havaittu olevan yhteydessä myös ihmisen terveyteen – pidemmälle kouluttautuneet ovat keskimääräistä terveempiä. Koulutuksella on Suomessa suurempi merkitys saavutettavan palkkatason kannalta kuin muualla Euroopassa. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 160-162) Kirjoittajien mukaan mahtui kuitenkin myös jokunen pikaisesti työelämään haluava nuori. Tärkeää oli päästä leivän syrjään kiinni ja elämään omaa elämää riippumattomina vanhemmista.

5.4.3 Koulussa ei aina ole kivaa

Jaatisen (2000) mukaan yläasteelle tullessa oppilaat suhtautuvat opettajiin ja yleensäkin kouluun hyvin positiivisesti. Sen sijaan peruskoulun loppupuolella alkavat oppilaat olla melko kriittisiä ja moniin kohtiin tyytymättömiä. Jos vuorovaikutus oppilaan ja opettajan välillä ei suju, kehitty heidän välilleen kuilu. (Jaatinen 2000, 131-136)

Koulusta pois oleminen, koska koulu on niin syvältä. Opettajat on pilkunnussijoita ja nipottavia tiukkapipoja. (Ya27t)

Nuorista noin 70% ajattelee, etteivät opettajat ole kiinnostuneita heistä ihmisinä (Stakes 2001). Kuitenkin usein taustalta löytyy toive paremmasta suhteesta opettajaan. Nuoret tunnustavat, että kaikesta huolimatta he ovat riippuvaisia myös opettajista. (Jaatinen 2000, 136)

En pidä erityisesti koulun käynnistä. Inhoan kokeita ja läksyjä. Yritän tehdä koulussa läksyt mahdollisimman nopeasti, että saisin mahdollisimman paljon vapaa-aikaa. (Ya11p)

Koulu ei ollut kaikille mieluisa paikka. Kouluterveyystutkimuksen mukaan puolet oppilaista pitää koulun käynnistä ja vastaavasti puolet ei (Stakes 2001). Osan oppilaista kiinnostuksen kohteet olivat muualla, eivätkä he tunteneet opettajien ajatusmaailmojen kohtaavan heidän omiaan. Nämä nuoret eivät nähneet koulua ja koulutusta mahdollisuutena, vaan paikkana, jossa oli pakko olla. Vuorovaikutussiltojen rakentaminen näihin vetäytyneempiin ja muualle suuntautuneisiin nuoriin onkin yksi opettajien haastavimmista tehtävistä. Kyetäkseen tähän, tulee opettajien opetella näkemään maailmaa oppilaidensa näkövinkkelistä.

Koulutus ja hyvät arvosanat luovat paineita, koska ne ovat välttämättömiä. (L26t)

Tunnollisillekin oppilaille koulu voi luoda paljon huolenaiheita. Pyrkimys täydellisyyteen voi nakertaa oppilaiden itsetuntoa ja heikentää kehittymistä muilla osaluilla, esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa. Koulun rooli lapsen ja nuoren kehityk-

sessä on merkittävä. Gardnerin (1986) mukaan opettajat parhaimmillaan ohjaavat nuorta kohti alaa, jolle hänen kykynsä parhaiten sopivat - elämänalueita, joilla hän on taitava ja tyytyväinen itseensä. Kasvattajien tulisi jättää lasten ja nuorten arvostelu vähemmälle ja sen sijaan auttaa nuoria löytämään omat lahjansa sekä auttaa heitä kehittymään niissä. (Goleman 1997, 58)

Edesauttaakseen koulun tarkastelua oppilaiden hyvinvoinnin näkökulmasta on Konu (2002) muokannut Allardtin sosiologisesta teoriasta koulun hyvinvointimallin. Se yhdistää kasvatuksen, saavutukset ja hyvinvoinnin. Oppilaiden hyvinvoinnin saavuttamista voidaan tarkastella osa-alueittain. Ennestään tuttuihin osa-alueisiin (Having, Loving, Being) on erillisenä lisätty terveyden (Health) ulottuvuus. Kasvatus ja opetus vaikuttavat hyvinvoinnin jokaisella osa-alueella. Koulun olosuhteita (Having) arvioi-
dessa keskitytään koulun fyysiseen ympäristöön sekä työskentelyn jaksotukseen, terveydenhuoltoon ja kouluruokailuun. Nykytilan arvioinnin jälkeen pystytään keskittymään näiden tekijöiden kehittämiseen oppilaiden kouluhyvinvointia tukevasti. Sosiaaliset suhteet (loving) kattavat koulun oppimisilmapiirin, opettaja- oppilassuhteet, kiusaamisen ja ryhmädynamiikan. Kouluun liitettynä ”Being” nähdään koulun tarjoamina itsensä toteuttamisen mahdollisuuksina. Oppilaalla on positiivisen palautteen, kannustuksen, vaikutusmahdollisuuksien ja arvostuksen saamisen kautta mahdollisuus itsetunnon kehittämiseen. Terveys (Health) kuvataan tärkeänä voimavarana, jonka avulla muita osa-alueita voidaan saavuttaa. Koulun hyvinvointimallissa terveydentila nähdään erillisenä hyvinvoinnin osa-alueena. Se on henkilökohtainen tila, johon ulkoisilla olosuhteilla on oma vaikutuksensa. (Konu 2002, 43-46) Keskittyessä näiden kaikkien osa-alueiden parantamiseen lisätään kouluviihtyvyyttä ja kokonaishyvinvointia koulussa. Tämä heijastuu myös nuoren koko elämään.

5.5 Maallista mammonaa? – *ihminen voi omistaa vain vaatteensa ja ruumiinsa, ja olla silti maailman onnellisin ihminen.*

Allardtin (1980) mukaan yksi keskeisistä hyvinvoinnin osatekijöistä on elintaso (Having). Elintasoa voidaan mitata esimerkiksi tulojen määrällä. Tulot mahdollistavat muiden asioiden hankkimisen ja saavuttamisen. (Allardt 1980, 121) Rikkaudet, status ja valta ovat nousseet kulttuurissamme aina vain dominoivimmiksi symboleiksi on-

nelle. Rikkaiden, kuuluisien ja hyvännäköisten ihmisten kuvitellaan olevan onnellisia, vaikka muut merkit osoittaisivat vastakkaiseen suuntaan. Raha ja valta ovatkin tavoittelun kohteena monelle, mutta harvemmin ne takaavat varsinaisen onnen. (Csíkszentmihályi 1990, 66-67) Einsteinin (1954) mukaan rahanahneus johtaa itsekyyteen, heikompien alistamiseen ja hyväksikäyttöön. Raha ei auta ihmiskuntaa minkään tärkeän saavuttamisessa. (Uusikylä 1996, 169) Kuitenkin raha on se, millä markkinatalousyhteiskuntamme pyörät pyörivät.

Nyky-yhteiskunnassamme materialistisella omaisuudella on välillä turhankin suuri merkitys, mutta todellisen onnellisuuden perustana ovat edelleenkin perinteiset arvot, kuten rakkaus niin puolisoa kuin perhettäkin kohtaan, sekä hyvät, toimivat ihmissuhteet. Yleisesti todellinen onni koostuu asioista, joita ei voi rahalla saada. (L04p)

Muutamalta lukiolaiselta löytyi näinkin syvällistä pohdintaa materian merkityksestä samalla osoittaen korkeampien henkisten arvojen korostamista. Venkulan ja Rautevaaran (1992) nuorten arvojen kartoituksessa kävi myös ilmi, että nykynuoret korostavat muita kuin aineellisia asioita. Ympäristökysymykset ja sitä myötä luopuminen omista aineellisista etuuksista on tullut yhä ajankohtaisemmaksi 80-luvulta lähtien. Nuoret näyttävät heidän mukaansa olevan hyvin perillä myös materialististen arvojen tärkeydestä, mutta ne eivät kuitenkaan näytä syrjäyttävät henkisten arvojen merkitystä. (Venkula & Rautevaara 1992, 54) Samoja piirteitä tuli ilmi myös omassa tutkimuksessamme. Suurin osa nuorista mainitessaan rahan tai materian, koki sen toissijaisesti tärkeäksi mutta kuitenkin välttämättömäksi tässä yhteiskunnassa elämiseen. Onneen ei koettu löytyvän tietä rahan kautta. Se oli silti se perusta, joka tarvittiin turvaamaan elämä. Raha teki nuorten mielestä elämästä yksinkertaisesti helpompaa. Kuitenkin erityisesti lukiolaisten kannanotoissa materia-arvojen nostaminen elämän keskipisteeksi koettiin jopa häpeälliseksi.

On ehkäpä häpeä tuoda näiden kauniiden asioiden rinnalla esille niinkin materialistinen asia kuin raha. Tosin tässä teollistuneessa bisnesmaailmassa raha on varmasti jossakin määrin kaikille tärkeää, tunnustavat he sitä tai eivät. Perheessäni ei ole koskaan eletty liian leveästi ... mutta ”isona” haluaisin silti olla hyvin menestyvä.

Ajatus penninvenyttämisestä ei kiehdo... Vaikka raha ei kuulukaan aivan tärkeimpiin asioihin elämässäni, on sillä silti tiettyä arvoa. (L27t)

Koulutuksen katsottiin olevan merkityksellinen juuri tienä hyvään ammattiin ja näin oman leipänsä ansaitsemiseen. Toiveena kirjoitusten takaa heijastuu ajatus omasta tulevaisuudesta, johon kuuluu toimeentulo omilla varoillaan. Tällä hetkellä rahan lähteenä vielä olivat vanhemmat. Etenkin yläastelaiset viittasivat vanhempiinsa perustarpeiden tyydyttäjinä, harrastusten ja vaatetuksen sponsorina. Surullista kyllä, joillakin nuorilla vanhempien asema tuntui korostuvan vain ja ainoastaan rahoittajana. Omistaminen korostui nuorilla myös harrastuksiin liittyvien tavaroiden kautta. Erityisesti tietokoneen, auton tai muun teknisen välineen omistaminen näytti olevan pojille erityisen tärkeää. Joidenkin poikien omanarvon tunnetta kohotti heidän ”pleikkareidensa” tai tietokoneidensa hyvyys – mitä uudempi kone, sitä enemmän tiedostoa ja kavereiden kunnioitusta.

Minusta on paras pukeutua sillä tavalla miltä itsestä tuntuu, vaikka ei olisi varaa siihen. (Ya15p)

Tästä kommentista välittyi ulkoisen olemuksen roolin korostuminen nuoruusiässä. Nuoret haluavat olla osa ryhmää ja tämä tapahtuu esimerkiksi vaatevalintojen avulla. Toisaalta osa nuorista haluaa erottua massasta ja nykymuodin sijaan pukeutuu omalla persoonallisella tyylillään. Osalle tämä on protesti materialistista arvomaailmaa vastaan ja vaatteet hankitaan edullisesti kierrätyksen kautta kirpputoreilta. Aineistossamme ei kuitenkaan tällaista erottumista esiin tuotu.

5.2 Itseymmärrys – tunne on tärkeää

Itseymmärrys kuuluu osaltaan Allardtin (1980, 46-47) määrittämään itsensä toteuttamiseen (Being). Koska itseymmärrys on teemana hyvin abstrakti, alkoi sen pohdittua käsittelyä näkyä kirjoituksissa vasta lukiolaisten puolella. Noin puolella lukiolaisista oli mainintoja itsetuntoon ja itsenäistymiseen liittyvistä asioista, yläastelaisten pysyessä kirjoituksissaan melko konkreettisella tasolla. Omaa minuutta ja itsetunteista rakennetaan omien itselleen iloa, turvallisuutta ja hyvää oloa tuovien seikkojen

myötä. Ihmisillä on tarve yksilöllisyyteen, itsensä omalaatuisuuden kokemiseen. Omaksi tunnistetut asiat muuttuvat osaksi minuutta. Tutkimuksemme kysymyksenasettelu johti jo sinällään itsetutkiskeluun. Yksinkertaisimmillaan itsetunnon rakentaminen lähtee itselleen tärkeiden asioiden tunnistamisesta.

Oma huone, vaatetus ja muut ”omat jutut” ovat myös tärkeitä. Ne luovat turvallisuuden tunnetta ja auttavat oppimaan tuntemaan itseänsä paremmin. (L26t)

Nuorilla oli toisinaan hyvin voimakkaita ja kärjistettyjä tapoja ajatella ja ilmaista itseään. Tämä ilmeni erityisesti heille tärkeistä asioista puhuttaessa, kuten seuraavan pojan kärkevät kommentit identiteettiään vielä hakevista vertaisryhmän jäsenistä kertovat.

Se, että saan kaikkialla olla täysin oma itseni, on minulle ehdotonta. Jos jossain paikassa, esimerkiksi kaveripiirissä tai koulussa minun pitäisi näytellä jotain roolia, ryhtyisin mitä ilmeisimmin erakoksi ja muuttaisin metsään. Oksettaa nähdä, kun joku aivan selvästi esittää olevansa jotain aivan muuta, kuin todellisuudessa ja sisimmässään on. Jos et uskalla olla oma itsesi, voit lähteä tältä planeetalta. (L19p)

Minuus on yksi nuoruuden suurimmista prosesseista. Eriksonin kehitysteorian mukaan nuoruuden tärkein kehitystehtävä on identiteetin muodostaminen. Jos tässä tehtävässä onnistutaan, ollaan valmiita siirtymään aikuisuuden haasteisiin. (Himberg, Laakso, Peltola & Vidjeskog 1992, 27-29) Tätä teoriaa on kuitenkin osaltaan kritisoitu ja todettu, ettei identiteetti ole minkään yhden elämänvaiheen asia, vaan koko elämän aikainen prosessi. Kriisit ja muutokset ovat voimakkaimpia identiteettimme muokkaajia. Keskeistä identiteetin muodostuksessa onkin vastata kysymykseen, kuka minä olen suhteessa muihin ihmisiin ja koko aiempaan elämäni. (Antikainen 1998, 138, 156-157)

Viime vuosina ovat tunteiden käsittelyn taidot nostettu yhdeksi älykkyyden osa-alueeksi. Goleman (1997) kutsuu tätä sosiaalisia suhteita ja itseymmärrystä jäsentävää älykkyyden aluetta tunneälyksi. Sokrateen ohjeeseen ”Tunne itsesi” kiteytyy yksi tunneälyn peruskivistä: tietoisuus omista tunteista niiden aikana. Goleman kutsuu jatkuvaa tietoisuutta omista tunnetiloista itsetuntemukseksi, eli sisäänpäin suuntautu-

neeksi omien kokemusten tarkkailuksi. (Goleman 1997, 69) Itsetunto on elämän tärkeä tukirakenne. Se on uskoa ja luottamusta itseän, sekä itsestä tietoisena oloa, itsensä arvostamista ja tuntemista. Hyvän itsetunnon omaava ei tarvitse kokoajan ylenpalttista pönkitystä itsetunnolleen, eikä sido itseään riippuvuuksien varaan. Hänen ei edes tarvitse ripustautua valmiisiin ajattelumalleihin, vaan hän haluaa säilyttää ja pystyy säilyttämään oman ajattelunsa. (Utria 2001, 25) Parhaimmillaan itsetuntemus tarjoaa puolueettoman näkemyksen vahvoihin tai kuohuviin tunteisiin. Mayerin (1993) mukaan tällöin olemme selvillä siitä mitä tunnemme sekä siitä mitä tästä tunteesta ajattelemme. (Goleman 1997, 70) Tunteiden tunnistamisen merkitys korostui muutamien oppilaiden kirjoituksissa.

Kokonaisuudessaan tärkeää on se, että tunnen oloni hyväksi ja osaan myös hyväksyä huonot päivät, ja saan tehdä asioita joita haluan. Muut eivät voi kontrolloida tekemisiäni sen enempää kuin minä heidän. Jos tunnen tekeväni oikein, se on hyvä. Jos tunnen tekeväni väärin, se on hyvä, sillä kaikki tekevät virheitä. Virheitäkin voi korjata. Tunne on tärkeää. Se, että tuntee elävänsä. Ja se, että saa tunteet ulos päin sisäلتä. Ne pienetkin tunteet, jotka saa jostain, joka jonkun mielestä tuntuu turhalta. Ymmärrystä, rakkautta, hyväksyntää. (L28t)

Tämä kirjoittaja ilmensi voimakasta halua itsenäisyyteen. Uusikylän (1996) ajatuksissa ihmisen tulee olla itse vastuullinen teoistaan antamatta ulkopuolisten tekijöiden kontrolloida mitä tulisi ajatella ja tehdä. Näin ihminen pystyy säilyttämään mahdollisuutensa olla oma itsensä. (Uusikylä 1996, 210) Esimerkin kirjoittaja korosti myös omien tunteiden tiedostamisen tärkeyttä. Salovey (1990) määrittelee tämän yhdeksi tunneälyn osa-alueeksi. Hän tarkoittaa kykyä tarkkailla alati omia tunteitaan, joka on välttämätöntä itsetuntemukselle. Jos emme ymmärrä todellisia tunteitamme, olemme niiden armoilla. Hänen mukaansa tunteiden hallinnassa on tärkeää niiden käsitteleminen olosuhteisiin sopivalla tavalla. (Goleman 1997, 65-66) Nuori mainitsi kirjoituksessaan myös tunteiden ulospurkamisen tärkeyden. Hänen kirjoitustavastaan heijastui tasapainoisuus tunteiden käsittelijänä.

Salovay (1990) korostaa ihmistaitojen tärkeimpänä osa-alueena empatiaa. Empaattinen ihminen havaitsee myös muiden ihmisten tunteita ja on tätä kautta kykeneväisempi ihmissuhteiden hoitoon ja yhteistoiminnallisuuteen. (Goleman 1997, 65-66).

Seuraavassa esimerkissä lukiolainen nuori kuvaa itseymmärryksen tärkeyttä ihmisuhteiden perustamisen pohjana. Hänelle näyttää olevan tärkeää toisten arvostaminen ja huomioon ottaminen.

Elämän arvot ja asenteet ovat myös tärkeitä jokaiselle ihmiselle. Se on lahja jos pystyy arvostamaan kaikkea hyvää ympärillään. Pystyy jakamaan ja mikä tärkeintä, anteeksi antaa. Se on perusta perheelle, ystävyydelle ja yleensäkin kaikelle kommunikoinnille. Kukaan ei ole täydellinen ja jokaisen pitää hyväksyä se ja olla sinut itsensä kanssa. Vasta kun osaa arvostaa itseään ja muita on valmis seurustelemaan, mistä päästäänkin poikaystäväni, jolla on hyvin tärkeä osa elämästäni. Pidän hyvin tärkeänä rakkautta, sillä ilman sitä ei kukaan pysty elämään.

Raha, valta, muoti yms. eivät ole tärkeitä asioita. Yksi tärkeä asia on oikea asenne ja usko omiin kykyihini. Usein vaivut masennukseen ja sitten, kun alan miettiä asioita huomaan, etteivät asiat niin huonosti ole. Se mikä ei tapa, se vahvistaa. Ihmisen sisäinen olemus on tärkeää, ulkomuoto on vain kuori. (L34t)

Lukiolainen osoitti tunteidenhallinta kykyänsä kertomalla tavastaan päästä negatiivisista tunteistaan pohdiskelun avulla. Hän korosti vaikeiden asioiden potentiaalia kasvattaa persoonaa ja kykyä myöhemmin kohdata uusia ongelmia. Golemankin (1997) korostaa tunteiden kanavointikyvyn tärkeyttä, olipa kyse sitten impulssien hallinnasta ja mielihyvän siirtämisestä, tai mielialojen säätelystä ajattelua edistäviksi. Kaikki nämä kertovat tunteiden voimasta ohjalla tehokasta toimintaa. Tämä kyky mahdollistaa myös spontaanin ilon ja riemun tunteen. (Goleman 1997, 121- 126)

Onnellisuus, asia, jonka monet luulevat omistavansa, mutta harvoilla sitä todella on. Haluan olla onnellinen! Hetken ilot ja huvitukset ovat minullekin arkipäivää, mutta en ole todella onnellinen. Tunnen vaeltavani elämäni tämänhetkisten asioiden läpi, tuntematta mitään. Ilman rakkautta en voi olla onnellinen. Todellinen onni olisi elämäni huipentuma, en halua kuolla onnettomana. (L01p)

Tämän nuoren kirjoituksesta näkyi selkeästi voimakas identiteetin etsintä vaihe. Hän kuvasi elämäänsä tunteettomaksi, mikä itse asiassa heijasti hänen etäistä suhdetta omiin tunteisiinsa, itseensä. Uusikylän (1997, 209) mukaan antamalla tilaa tunteilleen, ajatuksilleen ja toiminnalleen oppii ihminen tiedostamaan omaa ainutlaatuisuutta.

taan. Lindqvistin (1995) mukaan elämän päämääränä ei tulisikaan nähdä onnellisuutta, vaan hän korostaa itseymmärryksen merkitystä. Sen kautta ihminen oppii elämän vaikeuksistakin, löytää olemiselleen tarkoituksellisuuden. (Lindqvist 1995, 75-77)

5.7 Maailmantilanne – luonnonpuhtaus, luonto, kesä

Tottakai myös luonto ja eläimet ovat tärkeitä. Rakastan järviä ja metsiä. En roskaa, mutta silti tunnen joskus tekeväni liian vähän luonnon ja eläinten hyvinvoinnin eteen. Se johtuu kuitenkin ajanpuutteesta. Henkilökohtaisesti kunnioitan luontoa ja eläimiä suuresti. (L27t)

Lukiolaisista neljännes otti kantaa luontoasioihin. Toiveena oli saada ihmiset tajumaan, kuinka luontoa tulisi kohdella tuhoamatta sitä. Tämä kirjoittaja pohti oman panoksensa suuruutta ja merkitystä luonnon eteen työskentelyssä. Hän tunsi liian vähäisen vaikuttamisensa johtuvan ajanpuutteesta. Muita yleisiä syitä ajattelemattomuuteen luonnon kannalta saattavat olla tiedon puute, asenteet sekä egoistinen ajattelutapa luonnonvaroihin ja ympäristöön nähden.

Luonto ilmentää kauneutta, totuutta ja hyvyyttä. Ihminen on itsekkyydellään kuitenkin valjastanut sen tarpeidensa täyttäjäksi, unohtaen luonnon tasapainon haavoittuvaisuuden. Sivilisoitunut ja älykäs itsekkyytemme toimii näin luontoa vastaan. (Turunen 1991, 204-207) Ympäristökysymykset nousivat erityisesti nuorten tietoisuuteen 80-luvun alussa, mutta jo tämän vuosikymmenen loppupuolella vanhemmat olivat yhtä huolissaan luonnon tilasta kuin nuorempi sukupolvikin. Tytöt ovat keskimäärin huolestuneempia ympäristön tilasta kuin pojat. (Järvikoski 1990, 23-28) Aineistomme antoi myös samansuuntaisia tuloksia.

Haluan elämälläni olevan tarkoitusta. Luonteeseeni kuuluu, että haluan tehdä jotain jolla on merkitystä. En halua, ei, en voi, olla jälleen yksi sivustakatsoja kun maapalomme raiskataan. En halua istua kotisohvalla ja voitotella uutisissa näytettävää väkivaltaa ja järjettömyyttä, ja sen jälkeen mennä nukkumaan omaan turvalliseen sänkyyni ja unohtaa kaiken. Haluan päästä vaikuttamaan asioihin. Maailmassa ja val-

tiossa, josta mielipiteet ovat kadonneet, haluan nousta eroon harmaasta massasta ja tuoda mielipiteeni julki. En väitä, että juuri tämä on elämän tarkoitus, sanon vain, että juuri nyt minusta tuntuu siltä. En myöskään halua menettää uskoani parempaan. Haluan tietyllä tavalla naiivisti uskoa, että maailma muuttuu paremmaksi. Että ihmiset tulevat järkiinsä. (L01p)

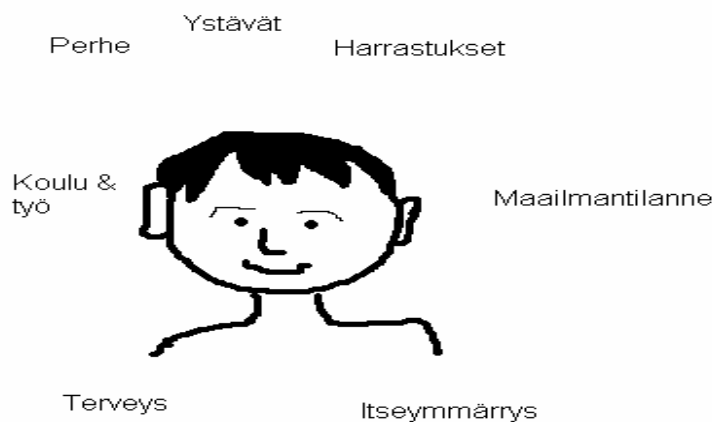
Utria (2001) kirjassaan ”Ihmismielen jäljillä” peräänkuuluttaa ihmisten omatoimista ajattelua. Hän korostaa elämän kokemista sekä mukanaoloa. Hän kritisoi suorituksiin tähtäävää yhteiskuntaa, jossa rahalla on niinkin suuri valta kuin nykyään. Kirjassaan hän pohtii demokratian eri puolia. Demokratian mittari ei ole tehokkuus vaan yhteinen hyvä. Hän luottaisi enemmän kansan enemmistön mielipiteeseen kuin teoriaopineisiin kansanedustajiin. (Utria 2001, 146-154) Esimerkkimme nuorukaisella havaitsimme voimakasta halua lähteä vaikuttamaan omaan ja ympäristön elämään. Tulevaisuudessa Utria (2001) uskoo yhä useamman ihmisen heräävän ajattelemaan omia vaikutusmahdollisuuksiaan jättäytymättä vallanpitäjien alamaisiksi (Utria 2001, 153).

Minulle olisi myös todella tärkeää, että kaikkien ihmisten välillä olisi rauha, eikä sotiä olisi. Inhoan sitä, että ihmiset ovat riidoissa keskenään ja siksi toivoisinkin, ettei minun tarvitsisi koskaan olla ylipääsemättömissä riidoissa kenenkään kanssa. (L30t)

Maailmantilannetta ovat viimevuosina heilautelleet erinäiset pommi-iskut ja terroriteot, jotka yhä useammin tunkeutuvat tietoisuuteemme television ja muiden tiedotusvälineiden kautta. Wahlströmin (1986) tutkimusten mukaan sodanuhka tuntuu yleisesti olevan tytöille konkreettisempi asia kuin pojille (Venkula & Rautevaara 1992, 42). Ilmeisimmin Suomi koettiin kuitenkin hyvin turvalliseksi paikaksi, sillä viittaukset sotiin ja turvattomuuteen jäivät hyvin vähäisiksi, eikä siis rauhankaan tärkeys noussut esiin kuin parissa kirjoituksessa. Mikähän olisi ollut tulos tällä alueella, jos aineet olisi kirjoitettu Myyrmannissa lokakuussa 2002 tehdyn pommi-iskun jälkeisellä viikolla? (ks. Oksanen, Pohjanpalo & Räisänen 2002, 10)

Elämässäni kaikkein tärkeintä on vapaus. Vapaus tehdä valintoja, olla erilainen, ajatella erilailla, toteuttaa itseään, olla oma itsensä. Tällainen täydellinen vapaus on nyky-yhteiskunnassa melko mahdoton ajatus. Kaikkihan me olemme jotenkin vankeja, johonkin kahlehdittuja. Olemme ajan, paikan, rahan, tavarain, muiden ihmisten, uskontojen tai jopa omien ajatustemme vankeja. Toisaalta tilanteemme on parempi, kuin monessa muussa maassa, joissa ihmiset ovat sotilaallisen diktatuurin alla, vaila vapautta. (L05p)

Bauman (1999, 29) kiteyttää vapauden määritelmän kyvyksi päättää ja valita. Myös lukiolainen kirjoittaja pohti tätä perusoikeuttaan. Kuitenkin hän näki vapauden täydellisen todentumisen mahdottomuuden. Nuori lähtikin kommentoimaan yhteiskuntamme asettamia rajoituksia ihmisten henkilökohtaisen tahdon toteutumista vastaan. Samalla hän otti pohdinnanalaiseksi myös omien ajatusmalliemme luomat rajoitteet. Utrian (2001) mukaan todellinen vapaus onkin vapautta valita arvot ja moraali, joihin asettuu. Tämä on kasvua kohti eheyttä ja aitoa, autenttista minuutta. Empaattisuus ja elämän laatu tuovat syvempiä ja kestäviä arvoja vastakohtana suuruudenhullulle, ikinäköiselle, narsistiselle vapauden halulle. Hän näkee epätsekkään rakkauden avainsanaksi tiellä kypsään ja vastuulliseen vapauteen, jossa ihminen pystyy itse määrittämään elämänsä tarkoituksen ja tavoitteensa, sekä kantamaan vastuuta laaja-alaisemmin (Utria 2001, 29, 53). Näin irtaudutaan ulkomaailman kokemisesta rajoittavana ja liitetään vapauden käsite lähemmäksi ihmistä itseään. Se on sisältä tulevaa vapautta, kasvua kohti minuutta ja oman elämänsä tietä.

KUVA 1: Nuorten elämälleen tärkeiksi kokemat asiat

6 TÄRKEISTÄ ASIOISTA KIRJOITTAAN MONELLA ERI TYYLILLÄ

Tässä kappaleessa olemme keskittyneet kirjoitelmien muotoon jäsentääksemme nuorten tapaa ilmaista ajatuksiaan. Muodostimme kolme vastaparia, jakaen aineistomme kuuteen erilaiseen tyyppiin. Tämä toteutui sen mukaan, miten nuoret otsikosta kirjoittavat. Tuomme kutakin tyyppiä lukijalle ymmärrettäväksi aineistosta valitsemiemme tyypiesimerkkien avulla.

6.1 Minä, me ja muut

6.1.1 Läheisiä ajatellen – *läheiset pysyvät vuodesta toiseen tärkeinä*

Läheisten merkitys nuorten elämässä tuli esiin jo teemoittelussamme. Nuorten kirjoitelmista hyvin huomattava osa rakentui läheisten merkityksen pohdinnalle ja näin tämän teeman pohjalta syntyi myös tyyppi. Valtaosa läheistyyppiin sijoittamistamme nuorista kertoi perheestä ja kavereistaan ilman syvällisempää vastavuoroisuutta osoittavaa pohdintaa. Tyyppiin sijoittumista puolsi kuitenkin tekstin painottuminen läheisistä kertomiseen. Suurin osa tähän tyyppiin lukeutuvista kirjoittajista oli tyttöjä. Esimerkkinä tyypistä tarkastelemme yläastelaisen tytön kirjoitusta.

Kaikkein tärkein asia elämässäni on oma perhe, varsinkin oma äitini ja siskoni. Siskoni on aina auttanut ja tukenut minua, jos on ollut joku ongelma. Minulle tärkeää on myös kissani, koska minä pidän eläimistä hirveästi. (Ya30t)

Uuden testamentin etiikassa korostuu lähimmäisen hyvä. Tämä tulee tunnetuimmin esiin Matteuksen evankeliumissa kultaisena sääntönä: Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille (Matt. 7:12). Sama kultainen käsky on yleisenä ohjenuorana lähes kaikkiin uskontoihin ja elämäntapoihin. Esimerkkimme kirjoittajan tekstistä heijastui lähimmäisenrakkaus ja empatia. Hänelle oli tärkeää toisten kunnioittaminen.

Tärkeätä on myös auttaa toisia ihmisiä ja tukea heitä...Minulle tärkeää on ottaa toiset huomioon. Ketään ei saisi haukkua eikä syrjiä. Se on tärkeää. (Ya30t)

Pisimmilleen mennyt empatia ilmenee altruismina. Altruistinen henkilö huolehtii ennen kaikkea muiden ihmisten eduista ja hyvinvoinnista ja pitää omansa toissijaisena. (Airaksinen 1987, 118) Golemanin (1997) sanoin empatia rakentuu itsetuntemukselle. Mitä paremmin ymmärrämme omia tunteitamme, sitä taitavampia olemme tulkitsemaan muiden mielialoja. (Goleman 1997, 127)

Sukulaisetkin ovat minulle tosi tärkeitä. Heidän luokse voi mennä kylään jos ei ole muuta tekemistä ja muutenkin.

Kaverit ovat myös tärkeitä. Hekin voivat auttaa jos on ongelmia, eikä tarvitse olla yksin kun on kavereita.

Minulle tärkeitä on myös 2 tärkeää tuttua. He ovat aina muistaneet minua syntymäpäivänä ja minä heitä. Heillä on myös kiva käydä kylässä.

Mummini on minulle hirveän tärkeä. Häneltä oppii kaikkea ja hän kertoo myös itsestään tarinoita siltä ajalta, kun hän oli pieni. Minulle on tärkeää tietää asioita ajalta jolloin mummi oli pieni. (Ya30t)

Läheisistä kertovissa kirjoitelmissa nousi keskeisiksi hahmoiksi perheen ja ystävien lisäksi sukulaiset, tutut ja lemmikkieläimet. Näiden rooli korostui hieman eritavalla riippuen kirjoittajasta.

Tosi tärkeää on myös olla rehellinen ja pitää lupauksensa eikä valehdella toisille. (Ya30t)

Nuoret mainitsivat kirjoituksissaan abstrakteja arvoja ihmissuhteiden käsittelyn yhteydessä. Syvempää pohdintaa rehellisyyden merkityksestä ei kuitenkaan ilmennyt. Olisi ollut mielenkiintoista päästä lukemaan nuorten ajatuksia ”valkoisista valheista” ja mitä rehellisyys heille todella konkreettisesti tarkoittaa. Ystävydestä Utria (2001) toteaa todellisen ystävän voivan joskus jopa itkettää kaveriaan. Kriittisyydenkin takana voi olla lämpö ja positiivisuus, aito välittäminen, joka pitkällä aikavälillä on

todellista vastuunkantoa. Ystävä tuomitsee teon, mutta ei persoonaa, koska ihmisessä hän näkee aina kasvun mahdollisuuden. (Utria 2001, 24)

Einsteinin (1954) mukaan ihmisen arvo mitataan sillä, mitä hän antaa itsestään muille, eikä sillä mitä hän muilta onnistuu itselleen haalimaan. Hän korostaa myös sitä, kuinka ketään ei tulisi ihannoida, vaan jokaista tulisi kunnioittaa. Näin siis yksi aikamme tunnustetuimmista neroistakaan ei halua tulla nostetuksi toisten ihmisten yläpuolelle. (Uusikylä 1996, 167-170)

6.1.2 Minun kannalta – *henkilökohtainen hyvinvointi ja kehitys*

Vastatyypiksi läheiskeskeisyydelle syntyi itsensä kannalta ajattelevien tyyppi, johon koko aineistosta oli luokiteltavissa kuitenkin vain muutama kirjoitus. Nämä kirjoittajat ajattelivat läheisiään oman hyötynsä kannalta, mitä etua heistä on. Seuraavanlaisia kommentointia läheisten ja harrastusten merkityksestä korostui yläastelaisilla pojilla.

Kaikki sukulaiset, koska esimerkiksi niiltä saa lahjoja ja muutenkin. (Ya17p)

Aineistostamme kohosi esiin yhden lukiolaisen nuoren kirjoitus, jossa minäkeskeinen ajattelu korostui läpi kirjoitelman. Hän hahmotti maailmansa pitkälti itsensä ja omien etujensa kautta, kertoi kaiken tekemisensä liittyvän henkilökohtaiseen kehitykseensä tai hyvinvointiinsa. Kirjoituksesta välittyi egoistinen elämänasenne edellisessä tyypissä esiin tulleen altruismin vastakohtana. Airaksinen (1987) määrittää egoismia: sen oppien mukaan jokaisen ihmisen tulisi huolehtia vain omista eduistaan ja oikeuksistaan, eikä toisilla ole oikeutta puuttua asiaan. Egoismi on omien oikeuksien korostamista siten, ettei toiselle voi ristiriidattomalla tavalla suoda samaa oikeutta. Egoistien maailmassa on yhtä monta pientä minäkeskeistä etiikkaa kuin on itsekeskeistä ihmistäkin, eikä kukaan näistä egoisteista voi sitoutua kunnioittamaan toisen oikeutta tehdä mitä haluaa. Moraali on sosiaalinen systeemi, joka on luotu korjaamaan liiallisen itsekkyyden eli egoismin haittoja. Egoisti vaatii, että oma etu on aina toteutettava. (Airaksinen 1987, 118-122)

Tällä hetkellä minulle on tärkeää henkilökohtainen hyvinvointi ja henkilökohtainen kehitys. Se, että molemmat termit alkavat sanalla henkilökohtainen, kuvastaa hyvin sitä, miten varsinkin nuoriso ajattelee (tai ainakin minä) elämästä nykypäivänä. Opiskelen itseni vuoksi. Tienaen rahaa itseni vuoksi. Elän itseni vuoksi. En muista ainuttakaan kertaa, jolloin olisin tietoisesti tehnyt valinnan, jolla olisi ollut itseni negatiivinen vaikutu. Arkielämässä en tietenkään pohdi kaikkia valintojani näin mustavalkoisesti, vaan toimin ikään kuin vaistonvaraisesti näitä kaavoja noudattaen. (L12p)

Tämän pojan kirjoitus herätti tutkijoissa paljon ajatuksia ja keskustelun aihetta. Toisaalta kirjoittaja vaikutti röyhkeän itsekkäältä ihmiseltä, mutta toisaalta suorasanaisen rehelliseltä nuorelta, joka ei yrittänyt kaunistella tekemisiään ja arvojaan. Useathan meistä puhuvat kauniita asioita maailmanrauhan ja tasa-arvoisuuden puolesta, mutta käytännön teot rajoittuvat sille tasolle, mikä nyt sattuu olemaan itselle mukavaa ja siihen hetkeen sopivaa. Nuorten arkipäivä on täysillä elämistä ja irrottelua aikuisten maailmasta. Se on aikaa omien tulevaisuuden haaveiden suunnittelulle ja rakentelulle. Se on tavallaan aikaa, jolloin tuleekin olla tietyllä tapaa itsekäs, jotta pääsee elämässään eteenpäin ja uskaltaa luoda omia tulevaisuuden haaveita. Se on itsetunnon ja identiteetin rakennusaikaa, joka luo pohjan tulevaisuuden ratkaisuille. Nuoret joutuvat punnitsemaan elämänarvojaan omasta näkökulmastaan ja usein rikkovatkin vallalla olevien auktoriteettien, vanhempien ja opettajien luomia sääntöjä. Näin he omalta osaltaan ovat kehittämässä maailmaa, rikkomassa paikalleen jäähän täneitä konservatiivisia tapoja ja käsityksiä.

Henkilökohtainen hyvinvointi tarkoittaa minulle paitsi ruokaa ja terveyttä, myös ystäviä ja hauskanpitoa. Henkilökohtaiseen hyvinvointiin panostan eniten vapaa-aikanani. Katson telkkaria, pelaan tietokonetta, luen lehteä, harrastan harrastuksiani. (L12p)

Kuten tämänkin pojan kirjoituksessa, tuli nautinnonhalun ja oman menestyksen korostaminen esiin myös joissakin muissa aineistomme kirjoituksissa. Nämä ilmenivät toiveina hyvästä työurasta ja menestyksestä sekä ajatuksina harrastuksista että ystäivistä.

Pohdimme myös, oliko kirjoittajan sukupuolella vaikutusta ajatustensa suorasukaiseen esitystapaan. Kaikki viisi tähän tyyppiin sijoittamaamme kirjoittajaa olivat poikia. Tutkimuksemme tyttöjen arvomaailmassa heijastui empaattisuus painottuen läheiskeskeiseen ilmaisutapaan. Mielestämme onkin hieman harvinaisempaa kuulla naispuolisen henkilön myöntävän elämänsä arvojen perustuvan oman edun tavoitteeluun. Myös esimerkkikirjoittajamme puhui toisten auttamisesta, mutta hänellä oli tällöin motiivina oman hyvän mielen saavuttaminen.

Kun autan muita, teen sen vain koska saan siitä hyvän mielen. Jos en auttaisi, minut leimattaisiin kiittämättömäksi tylsimykseksi. (L12p)

Kuinka usein tämä on myös oma motiivimme auttamisen ja hyvien tekojen taustalla? Oman ajatus ja arvomaailmamme taustalta nousee ajatus hyvän leviämisestä. Hyvät teot eivät ole keneltäkään pois, vaan kuten sytytettäessä toisen kynttilän toisella kynttilällä, antavat ne yhdessä suuremman valon ja lämmön. Siis vaikka itekin koemme saavamme hyvää mieltä auttamisesta, emme näe motiiviamme kovinkaan egoistiseksi, vaan koemme mielihyvää toisen hyvinvoinnista. Toisaalta myöskään aineistomme nuori ei pitänyt itseään mitenkään muita egoistisempaan, vaan oletti muiden nuorten ajattelevan samoin.

Mielestämme olisi tavoiteltavaa löytää sopiva tasapaino oman egoistisuuden ja altruistisuuden välillä. Joistakin kirjoituksista tuli esiin toive oman itsensä kehittämisestä altruistisempaan suuntaan. Omasta mielestään nämä kirjoittajat olivat egoistisia, jos huonona päivänä eivät jaksaneet kuunnella muiden ihmisten huolia. Kuitenkin kaikilla on niitä huonoja päiviä, ja saa ollakin. Tärkeää mielestämme on olla tasapainossa oman itsensä kanssa, ennen kuin pystyy ajattelemaan muita. Utrian (2001) mukaan itsetunnon voidessa hyvin itserakkaus ja lähimmäisen rakkaus ovat optimaalisessa tasapainossa. Tällöin ihminen taistelee niiden arvojen puolesta, jotka hän kokee tärkeiksi tavoitteikseen virallisiakin ”ismejä” vastaan. Hänen moraalinen kypsyytensä on noussut ahneuden, mustasukkaisuuden ja kateuden ohi tasolle, jota huolenpito ja välittäminen muista kuvaavat. (Utria 2001, 26-27)

Elämä on tärkeä ja se pitää elää niin, että on itse omaan elämäänsä tyytyväinen. (L30t)

6.2 Näkökulma ajallisesti

6.2.1 Tulevaan tähtäävät – *haluan tulevaisuudessa oman perheen*

Tulevaisuuteen ajatuksiaan suuntaavia nuoria löytyi aineistosta yhtä paljon tytöistä ja pojista. Suurin osa tähän tyyppiin lukeutuvista oli lukiolaisia, joilla irtautuminen lapsuuden kodista alkoi lähestyä. Näin tuli yhä ajankohtaisemmaksi hahmottaa omaa elämäänsä myös eteenpäin. Nuoret pohtivat tulevaisuutta lähinnä tiiviisti itseensä liittyvin perustein. Heitä mietityttivät erityisesti jatkokoulutuksen mahdollisuudet, tuleva työ, terveys ja oman perheen perustaminen.

Tärkein asia elämässäni on perhe. Se on aina ollut ja tulee aina olemaan tärkein. Perhe on aina etusijalla. Perhe tukee sinua päätöksissäsi ja antaa anteeksi. (L17p)

Esimerkkimmekin nuori korosti perheen merkitystä myös tulevaisuuden kannalta. Useassa kirjoituksessa esiin nousivat toiveet oman perheen perustamisesta, haaveet omasta rakkaasta ja yhteisestä elämästä.

Terveys on myös todella tärkeä asia elämässäni. Ilman terveyttä elämässä ei jaksaisi esimerkiksi työtä. Ne asiat, jotka tuovat minulle terveyttä ovat harrastukset. Mitä enemmän niitä on, niin sen parempi. Tulevaisuutta ajatellen koulu on myös tärkeää. On mielestäni ehdottoman tärkeää ottaa koulu tosissaan, että kun saat päästötodistuksen, niin siitä on jotain hyötyä jatkoa ajatellen. (L17p)

Tulevaisuutta ajatellen terveys hahmottui lukiolaisten kirjoituksissa työkykyä ylläpitävänä voimavarana. Yläastelaiset vastaavasti liittivät terveyden nykyhetkeen, nähdessänsä sairauden mahdollisena, pelättynä osana tulevaisuutta. Kaikilta löytyi taustalta toive terveyden jatkumisesta. Kirjoittaja viittasi myös koulun merkitykseen ajatellessaan tulevaisuutta. Lukiolaisilla korostui jatkokoulutuspaikan pohdinta ja sitä pohjustaen ajatus riittävästä päästötodistuksesta. Suuri kysymys monen nuoren mielessä oli tuleva ura, mikä on se työ, jolla haluaa itsensä ja perheensä elättää. Esiin ei noussut pohdintaa valtion tarjoaman sosiaaliturvan tärkeydestä. Nuoret haluavat tulla toimeen omillaan. Työ on yhä tärkeä asia ihmiselle identiteetinkin kannalta.

Yksi asia tulee koko ajan tärkeämmäksi elämässäni ja se on ura. Miksi aion kun olen iso? Se kysymys kaipaa edelleen vastauksia. Tärkeää on, että valitsen sen missä viihdyn, vaikka palkka olisi huonoa. Tärkeää on tehdä sitä työtä mistä minä nautin. (L17p)

Harva nuori mainitsi tulevaisuutta pohtiessaan luonnonsuojeluun ja ympäristöongelmiin liittyviä asioita. Nämä ovat kuitenkin asioita, joilla on merkittävä asema tulevaisuudessa. Onko tulevilla sukupolvilla enää mahdollisuuksia elää tällä planeetalla? Häyryjen (1995) mukaan yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksien turvaaminen ovat onnellisuuden veroisia ja sitä tukevia arvoja. Onnellisuutta tavoiteltaessa on luonnollisesti otettava huomioon sen oikeudenmukainen jakautuminen niin nyt kuin tulevaisuudessakin elävien ihmisten kesken. Jos pieni eliitti kerää muiden kustannuksella itselleen yhä enemmän hyvinvointia, ei onnellisuuden voida sanoa maailmassa lisääntyvän. Samoin yksi sukupolvi voi lyhytnäköisellä eduntavoittelullaan vaarantaa jälkeen tulevien elinmahdollisuudet. (Häyry & Häyry 1995)

6.2.2 Hetkessä eläjät – pysyvyys ei välttämättä ole tärkeää, vaan hetki

Vastakohtaksi tulevaisuusajattelijoille muodostimme tyypin, johon kuului hetken muuttuvuuden korostajia. Tähän lohkoon sijoittamamme kirjoittajat olivat lukiolaisia tyttöjä ja poikia, jotka pohtivat arvojen muuttumista elämäntilanteiden mukaan. Tyypin yleispiirteiseen kuului kysymysten herättely. Kysymykset jätettiin lukijalle itselleen pohdittavaksi. Kirjoittajat halusivat korostaa kysymysten merkitystä valmiiden vastausten sijaan. Tyypillisesti he painottivat pienten asioiden tärkeyttä.

Onko elämällemme päämäärää, johon kaikkien tulisi pyrkiä? Muuttuvatko tärkeät asiat tilanteen mukaan, jolloin kenelläkään ei olisi tärkeintä asiaa elämässä? Uhraisitko kaverisi, että perheesi saisi elää? Entä päinvastoin?

Tärkeät asiat eivät välttämättä ole pysyviä. Tärkeysjärjestys muuttuu tilanteen mukaan. Jos tietäisin sairastavani tappavaa tautia johon ei ole parannusta, opiskelu (joka tällä hetkellä on tärkeää) jäisi kokonaan ja ryntäisin maailmalle rellestämään. (L14p)

Elämä koostuu hetkistä, jotka luovat pohjan tulevalle. Se mitä tapahtuu ja mitä ajatteleet juuri nyt, määrittää tulevaa. Haluamme viitata erään intiaaniheimon filosofiaan, johon kuuluu länsimaisesta aikakäsityksestämme poiketen tulevan hahmottaminen itsesi taakse ja menneisyyden eteesi. Se mitä tapahtuu nyt, on itsessäsi. Menneisyyttäsi voit rauhassa tarkastella edestäsi, koska tiedät mitä on tapahtunut, ja siitä voit ottaa oppia nykyhetkeesi. Tulevasta voit aistia vain pieniä väreilyjä selässäsi. Tulevaa et pysty näkemään, vaikka kuinka suunnitelmia rakentaisitkin. Tärkeintä on keskittyä nykyhetken elämiseen ja aistimiseen tässä ja nyt.

6.3 Ilmaisun laajuus

6.3.1 Tärkeistä asioista syntyvä luettelo – tärkeää on vähän kaikki

Reilu kolmasosa yläasteen kirjoittajista ilmaisi itseään hyvin luettelomaisesti. Asiat kirjattiin lyhyesti ilman syvempiä perusteluja. Nämä kirjoitukset olivat helposti luettavia, mutta niiden pohjalta oli vaikea tehdä sen suurempia johtopäätöksiä. Nimenomaan tämän tyyppin aineissa korostuivat ilmaisun konkreettisuus ja lapsenomaiset perustelut.

Kaverit ovat minulle tärkeitä, koska kavereiden kanssa leikkiminen on mukavaa ja terveellistä. Kavereiden kanssa leikkiessä ja jutellessa kehittyvät myös sosiaaliset taidot.

Myös perhe on minulle tärkeä, koska heille voi puhua kaikesta ja vanhemmat ostavat minulle vaatteita ja pikkusiskoja on hauska kiusata.

Myös koulu on minulle tärkeätä, koska siellä oppii aina välillä juttuja. (Ya19p)

Luettelomaisuus saattoi kärjistyä sanojen perättäin asetteluun ilman mitään selityksiä. Tällöin esiin tuotiin toisinaan kymmenittäin hyvinkin erilaisia teemoja, mutta koska asioita ei käsitelty kirjoitelman muodossa, puuttuivat perustelut. Niinpä pidempiä johtopäätöksiä asioiden tärkeäksi kokemisesta oli vaikea tehdä. Kuitenkin

näistäkin kirjoituksista oli aistittavissa esimerkiksi voimakasta kapinaa. On vaikea sanoa oliko seuraavan kirjoittajan todellisuus oikeastikin rakentunut päihteiden ja juhlinnan ympärille, vai oliko tämä kevyt mielenilmaisuus koulujärjestelmää ja tehtävänantoa kohtaan.

Huumeet, viina, tupakka, nuuska, muijat, pileet, kevari, kaverit, hima, syöminen, vessas käyminen (Ya24p)

6.3.2 Pohtien pintaa syvemmältä - *ulkomuoto on vain kuori*

Luettelomaisuuden vastakohtana osassa kirjoituksia heijastui syvälinen pohdinta. Yleispiirteenä tälle tyyppille olivat suhteellisen pitkät kirjoitelmat. Pohdinta saattoi kietoutua yhden teeman ympärille pureutuen sen ytimeen tai laaja-alaisemmin kulkea pohtivana ilmaisutapana läpi kirjoitelman. Selkeästi syvälistä pohdiskelua löytyi yli neljäsosalta lukiolaisista kirjoittajista.

Asiat, jotka nuorilla herättivät syvälistä pohdintaa, olivat erityisesti vapaus ja onnellisuus. Häyryjen (1995) pohdinnassa korostuvat onnellisuus ja vapaus ihmisen korkeimpina arvoina onnellisuuden noustessa ensisijaiseksi. Heidän mukaansa inhimillisen toiminnan pitäisi aina viimekädessä tähdätä onnellisuuden lisäämiseen maailmassa. Samalla ihmisten pitäisi saada toimia vapaasti itse valitsemallaan tavalla kunhan he eivät häiritsevästi ehkäise muiden mahdollisuutta onnelliseen elämään. Vapauden on näiden arvojen ristiriidan sattuessa väistyttävä onnellisuuden tieltä. (Häyry & Häyry 1995, 39) Vapaus ymmärrettiin arvona, johon ei kuitenkaan ikinä täysin päästä. Olemme aina sidoksissa johonkin tässä elämässä.

Poimimme esimerkkikirjoittajaksi tytön, joka pohti laaja-alaisesti eri teemoja, samalla säilyttäen pohdiskelevan otteen. Erilaiset elämän kriisitilanteet aiheuttavat ihmisissä pysähtymistä ja arvojen uudelleen järjestämistä. Tämä kirjoittaja oli selkeästi joutunut kasvokkain vaikeiden asioiden kanssa, mikä oli johtanut ystävien aseman korostamiseen, sekä onnellisuuden pohdintaan.

Minulle elämässä on tärkeää onnellisuus. Senkin huomaa sitten, kun on ihan maassa. Jos olen onnellinen, jaksan paremmin. Tällä hetkellä elämäni on kääntynyt ylösalaisin, eikä ole helppoa nousta sängystä, kun tietää etteivät asiat ole paremmin kuin eilenkään. Olo ei ole mienkään onnellinen, mutta silti jotain toivoa on. Ystävät jaksavat auttaa ja olla tukena. He ovat erittäin tärkeä osa elämäni. Jos ystävät eivät olisi olleet tukenani tämän tapahtuman aikana, en olisi jaksanut. Heille kuuluu suurin kiitos! Ystäviin voi luottaa, mutta on vaikeaa erottaa ystävää petturista. Ehkä hän on hetkellisesti ystävä, mutta pettää pian sen jälkeen. Uskoisin, että olen löytänyt jo ainakin pienen, mutta lujan ystäväpiirin. He jaksavat kannustaa ja auttaa eteenpäin ja saat olla juuri sellainen kuin olet. (L28t)

Tässä kirjoituksessa tuli hyvin esiin ystävyyskriteerien ajattelu. Nuori oli ymmärtänyt ystävyys-suhteen syvyyden merkityksen, jossa laatu ehdottomasti korvaa määrän. Ystävyys-suhteessa on tärkeää pystyä olemaan läsnä juuri omana itsenään. Näin ystäville on mahdollisuus tukea nuoren persoonallisuuden kasvua.

Luottamus ja rehellisyys on tärkeää. Ettei tarvitsisi aina pelätä. Oma luottamukseni muihin ei enää rakennu niin helposti, enkä pysty täysin uskomaan, mitä muut sanovat.

Terveys kulkee myös etupäässä. Olisi rankkaa olla jatkuvasti sairas, joka fyysisesti tai psyykkisesti. Itseltäni menisi elämisenhalu ja mahdollisesti masentuisin täysin. Nuorena kun vielä olen terve, pystyn tekemään paljon asioita, eikä sairaus estä minua.

Joku joskus sanoi minulle, että : “Elät musiikista”. Olen pienestä asti rakastanut musiikkia. Nykyään, missä tahansa olenkin, kuuntelen musiikkia. En niinkään kaipaa hiljaisuutta. Musiikki on suuri auttaja ystävien lisäksi. Se saa paremmalle tuulelle. (L28t)

Lukiolaiset toivat kirjoituksissaan esiin myös abstraktien arvojen mietintää. Erityisesti rehellisyyden ja luottamuksen arvostaminen tulivat esiin useammassakin tekstissä. Terveiden he kokivat kokonaisvaltaisemmin kuin yläastelaiset ja olivat useammin myös pohtimassa keinoja edistää terveyttään ja parantaa oloaan.

Esimerkkimme kirjoittajalle musiikki oli aina ollut tällainen henkireikä pahaanoloon.

Kokonaisuudessaan tärkeää on se, että tunnen oloni hyväksi ja osaan myös hyväksyä huonot päivät, ja saan tehdä asioita joita haluan. Muut eivät voi kontrolloida tekemisiäni sen enempää kuin minä heidän. Jos tunnen tekeväni oikein, se on hyvä. Jos tunnen tekeväni väärin, se on hyvä, sillä kaikki tekevät virheitä. Virheitäkin voi korjata. Tunne on tärkeää. Se, että tuntee elävänsä. Ja se, että saa tunteet ulos pään sisältä. Ne pienetkin tunteet, jotka saa jostain, joka jonkun mielestä tuntuu turhalta. Ymmärrystä, rakkautta, hyväksyntää. Elämästä ei selviä hengissä, mutta pilata sitä ei kannata vielä tässä iässä. (L28t)

Juuri tämän tyypin kirjoitelmissa korostui minäkuvan pohdiskelu ja terveen itsetunnon rakentamisen tärkeys. Pohdiskelijat kirjoittivat tunteista ja niiden ymmärtämisestä, jolloin rakkauskin sai usein ison jalansijan. Rakkaus määrittyi elämän peruselementtinä, tulevaisuuden haaveena, kahden ihmisen välillä olevana syvänä välittämisenä, riippuvuussuhteena ja lähimmäisenrakkautena.

Aineistomme joukosta löytyi yksi kirjoitus, jossa kysymyksemme oli koettu niin moniulotteisesti, ettei siihen ”selkeällä suomen kielellä” pysty vastaamaan. Käsitekarttaansa hän oli koonnut konkreettisia asioita, kuten terveys, perhe, tulevaisuus, koulu, omat periaatteet, tieto, ymmärrys, maalaisjärki ja elämä itse. Saimme vastauksena kuitenkin runoilijan maiseman elämän kulusta.

Elämä. Elämä on asia, jota voi kulkea vain yhteen suuntaan. Elämä on polku, jota ei voi kulkea takaisinpäin. Polun varrella vastaan tulee synkkiä metsiä ja aurinkoisia niittyjä. Niityt ovat tarkoitettu lepoa varten ja metsät ovat haaste. Ihminen voi itse vaikuttaa elämänsä kulkuun ja nopeuteen. Polku on yksisuuntainen, mutta haaraantuu. Ne haarat ovat valintojasi, älä anna muiden valita niitä puolestasi, sillä elätkö sinä silloin itse? (L03p)

Kirjoittaja näki elämän eräänlaisena matkana, jonka varrella ihminen itse on vastuussa ratkaisuksistaan ja näin luo tulevaisuutensa mahdollisuudet. Meille hänen kuvuksensa avautui elämän määrittämisenä maisemaksi, jossa saa itse valita matkasuun-

tansa. Takaisin ei voi kuitenkaan palata. Jokainen hetki vie kauemmaksi eilisestä. Niityillä kirjoittaja kuvasi mielestämme elämää helpottavia ja nautinnollisuutta lisääviä asioita, kuten ystäviä, perhettä, harrastuksia ja haaveita, sekä terveitä ja eheitä elämänvaiheita. Metsät näimme elämän haasteina sairauksineen ja vaikeine päätöksineen. Yksi metsä saattoi olla esimerkiksi koulutuksen läpi uurastaminen pitkin työtunteineen, paineineen ja kiireineen. Ihmiselle on itselleen jätetty varaa valita koska hän on valmis valitsemaan polun, joka haarautuu metsään, koska taas tarvitsee niitylle kääntyvän polun.

Oman jaksamisensa ja näin ollen terveytensä säilyttämisen vuoksi on tärkeä pitää kiinni oikeudestaan vaikuttaa elämänsä kulku nopeuteen. Näin palaamme jo aikaisemmin pohdittuun teemaan, nyky maailman suorituspainotteisuuteen ja kiivaaseen elämäntahtiin. Jokaisella on mahdollisuutensa valita kannonpää, jonka päällä levähtää ja jatkaa matkaansa kun siltä tuntuu. Eikä tällöin tule niinkään kuunnella yleistä mielipidettä, vaan oman sydämensä ääntä. Näin vältetään harha-askelilta ja turhalta sinkoilulta sinne tänne. Yksi elämän tärkeimmistä asioista kuitenkin on juuri pysähtyminen.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen keskeiset tulokset

On ollut hyvin mielenkiintoista tutustua nuorten ainekirjoituksiin ja huomata kuinka paljon ajatuksia tutkimustehtävämme nuorissa herätti. Kertoessaan elämälleen tärkeistä asioista oppilaat kirjoittivat laaja-alaisesti eri teemoista. Otsikon muoto salli erilaisten tuotosten synnyn ja omaperäisen käsittelyn. Esiin nousseiden asioiden aihealueet vaihtelivat väreistä kavereihin ja vapauteen. Parille maininnalle jääneitä teemoja emme nostaneet työssämme esiin. Keskeiseksi nousi onnellisuuden tavoitteleminen. Se heijastui läpäisyteemana lähes aineesta kuin aineesta, vaikka sitä ei aina näkyvänä sanana mainittukaan. Aineet koostuivat nuorten kokemista onnellisuuden rakennuspalikoista. Onnellisuuden ymmärrettiin olevan jotain kaikille hieman erilaista ja abstraktia.

Yläasteella korostui viisi pääteemaa: perhe, kaverit, harrastukset, koulu ja terveys. Aineet olivat pääosin konkreettisiin asioihin painottuvia, kirjoitustavaltaan melko luettelomaisia. Samoissa kirjoitelmissa käsiteltiin useita teemoja, kuitenkin ilman syvällisempää paneutumista. Toki muutama poikkeus tästäkin joukosta löytyi. Nuoret saattoivat esimerkiksi innostua kertomaan perinpohjaisesti suosikkiharrastuksestaan ja siihen liittyvistä tunneilmista.

Lukiolaisilla korostuivat samat teemat kuin yläastelaisillakin, mutta tärkeiksi asioiksi nousivat myös työelämä ja muutenkin tulevaisuusajattelu, itsetuntemukseen liittyvät seikat sekä laajempi maailmantilanteen pohdinta. Rahan ja materiaalien asioiden pohdintaa löytyi molemmilta koulutasoilta, mutta erityisesti lukiolaiset halusivat korostaa niiden välineellistä arvoa. Onnea ei uskottu löytyvän rahan avulla. Lukiolaisten kirjoitukset olivat odotetusti hieman syvällisempiä ja liikkuvat abstraktimalla tasolla kuin yläastelaisten kirjoitukset.

Ystävien rooli nuorten elämässä on valtaisa. Tyttöjen maininnoissa ystävät korostuivat jopa nimetysti kiitosten kera. Erityisesti yläasteella hyvän ystävän omistaminen oli tytöille ehdoton asia. Pojille kaveriporukka tuntui olevan itsestään selvä asia, jo-

ka voitiin jopa jättää mainitsematta. Pojilla kaveripiirit ovat laajempia ja avoimempia. Ne löytyvät yleensä esimerkiksi yhteisen harrastuksen kautta. Lukioiässä kaveripiirit alkavat koostua sekaryhmistä. Myös seurustelusuhteiden merkitys kasvaa. Ajatuksia aletaan suuntaamaan tulevaisuuteen myös ihmissuhteiden osa-alueella. Perheen perustamisesta ei yläasteella kirjoitettu, mutta lukiolaisista viidesosalla oli jo mielessä oma perhe tulevaisuudessa. Tämän hetkinen perhe oli nuorten kirjoituksissa vahvasti läsnä läheisyyden, luottamuksen ja tuen lähteenä. Perheen tehtävänä mainittiin myös perustarpeiden ja rahoituksen täyttäminen. Lukiolaisilla esiin tulivat itsenäistymisen tarpeet ja irtautuminen omaan elämään.

Tulevina terveystietokasvatustajina koimme merkitykselliseksi tarkastella nuorten tapoja kirjoittaa terveydestä. Yli puolet aineiston nuorista kommentoi jollain tavoin terveyttään ja tulevaisuuden toiveitaan sen suhteen. Monet yläastealaiset olivat sitä mieltä, että terveyden tärkeyden tajuaa vasta sen menettäessään. Silloin terveys määritettiin negatiivista lähestymistapaa käyttäen, sairauden puuttumisena. Sairaus koettiin pelottavaksi ilmiöksi, joka kohdataan vasta vanhempana. Sairaus oli yleisesti jotain, mikä ei tuntunut kuuluvan kenenkään henkilökohtaiseen elämään. Lukioikäisenä terveyden käsitettä hahmotettiin aikaisempaa moniulotteisemmin ja psyykkisen terveyden käsite nousi usein pintaan. Lukioikäiset kokivat ajoittaista alakuloisuutta, jonka he mielsivät haitallisena hyvinvoinnilleen. Monelle lukiolaiselle liikunta oli hyvä keino terveen elämän tavoitteluun. Myös kavereiden merkitys hyvinvoinnin kannalta tuotiin esiin, juhlintaa unohtamatta. Omia elintapoja liittyen alkoholinkäyttöön ja tupakointiin ei juuri terveyden näkökulmasta pohdittu. Ainoastaan yksi kirjoittaja toi ylpeänä esiin tupakoinnin lopettamisensa. Työn merkityksen tiedostaminen vakaan elämän saavuttamisessa ja arjessa jaksamisessa tuli muutamassa kirjoituksessa ilmi. Voidaan sanoa lukiolaisten käsittäneen terveyden voimavarana muuta elämää rakentaessaan.

Nuoruudessa korostuvat harrastukset keskeisenä elämänsisältönä niiden liittyessä kavereiden kanssa yhdessä oloon, elämyksiin ja rentoutumiseen (Antikainen 1998, 195). Kokonaisuutena itsensä liittäminen johonkin harrastukseen on merkittävä osa nuoren identiteetinmuodostusta. Lukiolaiset korostivat kulttuuriharrastuksia. Myös liikunta tuli esiin aineistosta yhdistettynä yhdessäoloon. Lukiolaisten puolella se koettiin lisäksi terveyden ja hyvinvoinnin lähteenä. Liikunnan osuus ei kuitenkaan ol-

lut mitenkään korostunut. Vahvimmin liikuntaharrastuneisuus näkyi yläasteelaisten poikien kirjoituksina pelailuharrastuksistaan. Samassa ryhmässä korostui myös tietokoneiden käyttö. Nykyaikana tietotekniikalla on kuitenkin uhkana riistää aikaa ja kiinnostusta yöunilta, sosiaalisilta suhteilta ja liikuntaharrastuneisuudelta. Tämä onkin asia, johon terveydellisessä mielessä tulisi aikuisten kiinnittää suurempaa huomiota.

Nuoruutta luonnehtii oman minän kokeminen ongelmana (Antikainen 1998, 195). Tämä näkyi myös aineistossamme onnellisuuden kokemisena itselle vielä etäisenä asiana. Sitä tavoiteltiin, mutta se ei ollut läsnä. Itseymmärryksen pohdinnan alaiseksi asiaksi nosti lähes puolet lukioalaisista. Onnellisuushan on pohjimmiltaan juuri itseymmärryksen kautta hahmotettava olemisen tapa, kykyä löytää merkityksellisyyttä elämälle. Tämä osoittaa kypsymistä oivaltamaan itseksi kasvun tärkeyttä muiden ihmissuhteiden ja elämän pohjana. Vastoinkäymisten mukana tuomat kokemukset kasvun välineenä toi esiin kuitenkin vain harva aineistomme kirjoittaja.

Kootaksemme yhteen nuorten maailmaan vaikuttavia tekijöitä, heille tärkeitä asioita, viittaamme Allardtin (1980) hyvinvointiteoriaan, johon olemme koko tutkimusprosessimme aikana tukeutuneet. Elintason (Having) määrittäjistä tutkimuksessamme kirjoitettiin perheen antamasta taloudellisesta tuesta ja asuinsijasta, opiskelupaikasta tulevan elannon antajana ja terveydestä voimavarana. Yhteisyysuhteet (Loving) ilmenivät viittauksina ystävien, perheen ja lemmikkieläinten merkitykseen. Itsensä toteuttamista (Being) pohdittiin harrastusten, haaveammatin ja omien vaikutusmahdollisuuksien kautta. Abstraktisimmillaan se tuli esiin itseymmärryksen merkityksen pohdiskeluna. Koulu on yhteydessä kaikkiin Allardtin (1980) esittämiin ulottuvuuksiin konkreettisenä tilana, sosiaalisten suhteiden verkkona ja itsensä toteuttamisen mahdollistajana. (ks. Allardt 1980, 40-47; vrt. Konu 2002, 43-46)

Nuoruuteen liitetään usein voimakas ideologinen ajattelu ja kapinointi vallitsevaa arvojärjestystä kohtaan (Raitanen 2001, 187; Aalberg & Siimes 1999, 61). Saamistamme kirjoituksista tätä ei juurikaan tullut ilmi. Vähemmälle huomiolle jäivät myös viittaukset erilaisiin poliittisiin ideologioihin, elämänkatsomuksiin ja uskontoihin. Kirjoituksissaan Jumalaa kiitti kolme oppilasta aineistomme seitsemästäkymmenestä nuoresta. Maininnat jäivät lyhyiksi, aihealueeseen kohdennettua syvempää pohdin-

taa ei tullut esiin. Helve (1993) on arvotutkimuksissaan todennut nuorilta puuttuvan selkeään arvomaailman, joka kytkeytyisi johonkin uskontoon tai muuhun ideologiaan. Hänen tutkimustensa mukaan suurinta osaa nuorista ei kiinnosta uskonto, eikä politiikka. Valtaosa nuorista näyttää siis olevan ideologisesti kodittomia. (Helve 1997, 149-150) Vastaavaa ideologisuuden puutetta oli havaittavissa myös meidän tutkimuksestamme, jossa poliittisiakaan kannanottoja ei tullut ilmi - ainoastaan muutama hätähuuto luonnon ja maailmanrauhan puolesta painottuen lukiolaisten ääniin. Tuntuu siltä, että Suomi koettiin niin turvalliseksi hyvinvointivaltioksi, jossa eläessä ei tule vastaan tarvetta pohtia esimerkiksi laajempaa maailmantilannetta koskevia kysymyksiä. Nuorten elämän tärkeät asiat kasaantuvat heidän lähipiiriään koskeviksi. Iän ja elämäkokemuksen myötä näkökulma hieman laajenee. Kuitenkin individualistista yksilön suorittamista ja tehokkuutta painottavassa yhteiskunnassamme laajempi arvojen pohdinta tuntuu jäävän taka-alalle. Kenties kaiken muuttuminen henkilökohtaisiksi projekteiksi vie keskittymisemme ihanteellisen yhteiskunnan rakentamisesta oman pärjäämisemme varmisteluun (Hoikkala 2000, 386). Olemmeko siis valmiiksi ohjelmoidussa kehitys- ja koulutusputkessa, joka ei anna tilaa pysähtymiselle arvojen ääreen?

7.2 Tutkimusprosessista

Työmme sai alkunsa kiinnostuksestamme ymmärtää oppilaiden tapaa tarkastella todellisuutta. Aina ei olla kiinnostuneita siitä, mitä oppilaat itse kokevat tärkeäksi – miten aikuisten kokema maailma ja oppilaiden maailma todellisuudessa kohtaavat? Tutkimustyömme alkumetreillä ajattelimme tutkimuskohteena olevan nuorten arvot. Syventyessämme aihepiiriin saimme todeta, että tutkimusasettelullamme emme pääsekään kiinni perimmäisiin arvoihin. Pysyttelimme kysymyksessä: Mitkä asiat ovat nuorten elämässä tärkeitä? Uskomme, että tavoitteemme päästä näin lähemmäksi nuorten ajatusmaailmaa eteni työn mukana muutaman askeleen. Toki käytännössä lähelle kutakin oppilasta pääsemme vasta omassa työssämme omien oppilaidemme seurassa. Olennainen tutkimuksemme anti oli oivallus siitä, kuinka paljon oppilaitakin voi oppia. Nuorten kirjoitukset ovat auttaneet omien ajatusprosessiemme synnyssä ja toimineet peileinä sekä keskustelunvälineinä omaa arvomaailmaamme pohdittaessa. Tämä osaltaan puoltaa opetuksen vastavuoroisuuden painottamista, jolloin

opettajallekin tulee mahdollisuus oppia oppilailtaan, tehden näin omatkin opetuspäivänsä mielekkäämmiksi.

Tutkimuksemme luotettavuutta pohtiessamme joudumme tarkastelemaan tekemiämme ratkaisuja ja ottamaan yhtä aikaa kantaa analyysin kattavuuteen. Apunamme ovat omat ennakko-oletuksemme, arkielämän tuomat kokemuksemme ja teoriaoppineisuutemme. (Eskola & Suoranta 1998, 209) Työskentelymme alkuvaiheessa pyrimme karsimaan mahdolliset tuloksia koskevat ennakko-oletukset. Ottaessamme lukiolaiset mukaan tutkimuksemme kohdejoukoksi, huomasimme kuitenkin odottavamme lukiolaisilta syvemmin pohdittuja kirjoitelmia. Olemalla tietoisia tästä ennakko-oletuksesta, pystyimme tältä osin käsittelemään aineistoa mielestämme luotettavasti.

Aineistomme oli kirjoittajamäärältään laadulliseksi tutkimukseksi laaja, niinpä käytimme aineiston käsittelyssä jossain määrin myös määrälliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Tutkimuksessa esille tulevat teemat valitsimme aihealueiden esiintyvyyden mukaan sekä työskentelyä selkeyttääksemme käytimme myös jonkin verran numeerista vertailua eri ryhmien välillä. Koimme tämän menetelmän tutkimusmetodiamme tukevaksi ja työtämme monipuolistavaksi. Tutkimustamme luettaessa on huomioitava, että tuloksemme koskevat valikoitua nuorten joukkoa, eivätkä ole sellaisenaan yleistettävissä koko Suomen nuorisoon. Tuloksia tarkastellessa tulee ottaa huomioon myös aineiston oppilaiden epätasainen sukupuolijakauma. Aineistomme laajuus kuitenkin antaa mahdollisuuksia tehdä joitakin vertailuja ja johtopäätöksiä nuorisolle tärkeiden asioiden suhteen.

Annoimme tilaa oppilaiden persoonallisuuksille laatiessamme tutkimustehtävämme avoimen kysymyksen muotoon. Näin saimme oppilailta hyvinkin autenttisia ja omaperäisiä vastauksia, joista pystyimme tekemään omia tulkintojamme myös heidän tavastaan käsitellä aihetta. Nuoret kirjoittivat aineet nimettöminä ja koimme näin kasvattavamme kirjoitusten luotettavuutta anonyymiuden taatessamme. Voimme myös pohtia kuinka jokaisen kirjoittajan oma sen hetkinen elämäntilanne sekä itse kirjoitustilanne ja asennoituminen työn ohjaajaa kohtaan vaikuttivat aineistoon. Näitä tilannekohtaisia tekijöitä rajatun kirjoitusajan lisäksi saattoivat olla esimerkiksi väsymys ja koulumotivaation puute. Myös oppilaan persoonallisuus vaikuttaa

merkittävästi hänen tapansa kirjoittaa riippumatta hänen ajatusmaailmansa sisällöstä. Nämä tekijät ovat henkilökohtaisia, emmekä tutkimusasetelmamme puitteissa pystyneet niitä tarkastelemaan.

Työprosessiamme kuvaa tiivis yhteistyö jokaisessa työn vaiheessa. Näin pystyimme yhdistämään persoonallisuksiemme vahvuudet ja löysimme tutkimustyön viehättävyyden vastavuoroisen tuen avulla. Koimme parina työskentelyn motivaatiota lisäävänä ja tulevalle ammatille olennaista yhteistyökykyä harjaannuttavana. Luotettavuutta lisäsi tutkijoiden itsenäinen työskentely aineistoa luettaessa ja kirjoitusten sisältöjä jaoteltaessa. Itsenäisen työskentelyn jälkeen pyrimme näkökulmamme yhdistävään ratkaisuun. Keskustelujen kautta pääsimme yksimielisyyteen aineiston sanomasta. Aineiston keskeiset teemat ohjasivat meitä tutustumaan kirjallisuuteen. Aihealueemme oli hyvin laaja ja niinpä jouduimme karsimaan lähdeaineistoksemme vain pienen osan aihealueita koskettelevasta kirjallisuudesta. Lähdekirjallisuutemme oli suurilta osin suomenkielistä ja tekstistämme löytyy jonkin verran toisioihteitä. Rakensimme tutkimuksemme aineistonkäsittelyä viitaten muutaman sosiologian ja nuorisotutkimuksen perusajattelijan käsityksiin. Koimme heidän ajattelunsa tukevan kokoavasti omaa aineistoamme.

Tutkimuksen kirjoitusvaiheessa työstimme tekstiä yhdessä. Näin työmme sai lopullisen muotonsa ja päättyi tähän kirjoitusasuun. Itsenäisempi työskentelymme olisi johtanut toisenlaisen prosessin kautta myös erilaiseen tuotokseen. Tutkimuksemme myötä tuomme esiin yhden tavan tarkastella todellisuutta. Aineistomme päätyminen jonkin toisen tutkijan käsiin toisi ilmeisimmin esiin hyvinkin erilaisen lähestymistavan ja erilaisia tulkintoja. Tämä on kuitenkin yksi laadullisen tutkimuksen erityispiirre, kuvaten sen subjektiivista luonnetta, jossa toistettavuus sellaisenaan ei edes ole tavoiteltavaa. (vrt. Hirsijärvi ym. 1997, 160-165)

Työmme viimeisinä hetkinä voimme pohtia, mitä olisi voinut tehdä toisin. Jos vasta nyt olisimme saaneet ajatuksen lähteä tutkimaan nuorten arvoja, saattaisimme valita lähestymistavaksi pureutumisen pienemmän kohdejoukon tuottamaan aineistoon. Tällöin ainekirjoituksen lisäksi mahdollista olisi myös haastatella ja tarkkailla nuoria. Antaisimme heille kenties myös mahdollisuuden luovemman ilmaisukanavan käyttöön esimerkiksi piirtämällä. Jos pitäytyisimme pelkissä ainekirjoituksissa, an-

taisimme otsikon mietittäväksi etukäteen, jotta tilannetekijöiden vaikutus ei olisi niin suuri ja nuoret saisivat aikaa jäsentää ajatuksiaan. Pohdimme myös, kuinka erilaisia kirjoituksia olisimme aineistoksi saaneet erilaisella otsikoinnilla, esimerkiksi sanan arvo näkyessä tehtävänannossa. Samaa aihealuetta olisi mielenkiintoista tutkia myös eri-ikäryhmien näkökulmasta, alueittain, sekä pohtien tuovatko erilaiset pohdintaympäristöt esiin eri arvoja. Eräänä lähestymistapana voisi käyttää nuorten autenttisesti tuottamien kirjoitusten tarkastelua oman kulttuurinsa sisällä nuorten lehdistä tai internetistä, tai etsimällä suoraan arvoista ja elämäntarkoituksesta kirjoitettuja nuorten tekstejä. Tällöin kuitenkin kirjoittajat ovat valikoituneet jo näitä asioita itsenäisesti pohdiskeleviksi, eikä kattavaa koko nuorisoa koskevaa materiaalia saada.

Oma tutkimuksemme voi olla pohjana lähettäessä rakentamaan määrällistä, kyselyyn perustuvaa tutkimusta nuorten maailmasta. Tutkimuksessamme näkyvä teemoittelu voisi luoda tukirankaa kysymyksenasettelulle. Toisaalta tutkimustamme voisi jatkaa keskittymällä tietyn teeman merkityksen syvempään hahmotukseen. Tulokset ohjasivat meitä myös jatkopohdintoihin opettajan roolista oppilaan maailmassa ja hänen mahdollisuuksistaan ohjata oppilasta myös arvopohdintoihin. Niinpä otamme vapauden päättää tutkielmamme tiiviiseen opettajuutta käsittelevään kappaaleeseen, jonka ajatukset voivat ohjata pohtimaan arvojen asemaa koulumaailmassa.

7.3 Opettajan rooli nuorten elämässä

Aristoteles sanoi, ettei hyvä elämä synny tyhjästä, vaan on arkipäiväisen kasvatuksen ja oppimisen tulosta (Utria 2001, 35). Lähes valmistuneina opettajina koemme roolimme nuorten maailmassa tärkeänä. Opettajat ovat päivittäin kanssakäymisissä nuorten kanssa, toimien näin aikuisen mallina, henkilöinä, joiden puoleen voi kääntyä selviytyäkseen elämän aikana eteen tulevista ongelmista. Tämä perustuu lähinnä opettajan osoittamaan elämänhallintaan ja sitoutumiseen aikuisuuteen, jotka mahdollistavat oppilaan itseluottamuksen ja itsetunnon kehittymisen (Iivonen 1997, 59). Vuoden 1994 Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet korostavat kasvatukseen liittyvää eettistä näkökulmaa ja rohkaisevat moraalikysymysten pohdintaan myös muiden kuin katsomusaineiden yhteydessä. (OPS 1994) Clarkin (1995) mukaan jokainen opettaja on auktoriteettiasemansa vuoksi tahtomattaankin oppilailleen esi-

merkki ja moraalikasvattaja. Koulun säännöt ja käytännöt, sekä opettajan tapa kohdata oppilaitaan ovat ensisijaisia keinoja opettaa oppilaille hyveitä ja ihmisyyttä käytännössä (Tirri 1997, 52-54) Tulevina liikunnan ja terveystieteiden opettajina olemme nuorten kanssa aidoissa tilanteissa, joissa elämän peruskysymykset ja arvot nousevat esiin sosiaalisen kanssakäymisen yhteydessä.

Pohtiessamme kuinka me opettajina voimme positiivisesti vaikuttaa nuoren kehitykseen kohti aikuisuutta, viittaamme Aalbergin ja Siimeksen (1999) keskeisiin ajatuksiin. Heidän kasvatustilanteensa sisältyy aineistomme nuorten kirjoituksissa esiin tulleita teemoja. Ehdoton edellytys nuoren kehitykselle, samoin kuin vaatimukselle hyvästä käytöksestä, on se, että heistä pidetään sellaisena kuin he ovat (Aalberg & Siimes 1999, 103). Tämä voidaan tulkita opettajan sitoutumisena jokaisen oppilaan parhaaksi toimimiseen. Meidän ei opettajina kuitenkaan tarvitse hyväksyä kaikkia oppilaidemme tekoja, vaan oleellista on osoittaa välittävänsä persoonasta. Jos ihmiselle halutaan opettaa arvoja, ennen kaikkea heitä itseään on arvostettava (Lindquist, 35). Tämä on myös terveen itsetunnon kehittymisen kannalta mitä oleellisin tekijä.

Nuoret tarvitsevat fyysistä ja emotionaalista tilaa kehittyä, oppia tuntemaan itsensä, omat mahdollisuutensa ja rajansa. He tarvitsevat tilaa myös erehdyksille ja kokeiluille. (Aalberg & Siimes 1999, 103) Tämän näkisimme tarkoittavan, että oppilaille tulisi antaa vastuuta ja vapautta valita, sekä ehdä asioita omalla tyylillään. Konstruktivistinen oppimiskäsitys perustuu tällaiseen omien kokeilujen ja kokemustaan päälle rakentuvaan oppimiseen. Oppilaan oma kiinnostuneisuus ja luovuus ovat tällöin myös oppimisprosessin keskeisessä asemassa. Pyrimme rakentamaan opetuksen perustaksi oppijan valmiudet ja hänen tapansa hahmottaa maailmaa. Pystyäksemme ohjaamaan oppijaa eteenpäin, tulisi meidän ymmärtää oppijan tapaa tarkastella todellisuutta. Tällöin vuorovaikutus on kasvatuksen ydin. Pystyäkseen rakentamaan eheää maailmankuvaa, tulee oppilaan kuitenkin itse muokata vanhoja uskomuksiaan ja tietorakenteitaan vanhentunutta pois heittämällä. (ks. Rauste-von Wright & von Wright 1994, 121-133; Rauste-von Wright 1997, 17-19) Nostaessamme opettajan keskeiseksi tehtäväksi oppijan minäksi kasvun ja itseohjautuvuuden tukemisen (ks. Rauste-von Wright 1997, 17), voimme sanoa humanistisen oppimiskäsityksen olevan toinen opettajuutemme ohjenuora.

Aalberg ja Siimes (1999, 103) korostavat ikätovereiden merkitystä nuoruuden kehityksessä. Opettajina voimme omalta osaltamme auttaa oppilaita tukemalla heidän sosiaalisia taitoja teettämällä erilaisia ihmissuhdetaitoja kehittäviä tehtäviä. Opettaja on aikuisena luomassa turvallista ilmapiiriä ja näin edesauttamassa positiivista vuorovaikutusta oppilaiden keskuudessa. Nuoret tarvitsevat välittäviä rajoja, joiden avulla he oppivat tuntemaan itsensä ja yhteiskunnan (Aalberg & Siimes 1999, 103). Oikeiden, rationaalisten rajojen tehtävänä on tukea elämää ja kasvua (Utria 2001, 34). Opettajina ohjaamme nuoria vastuullisuuteen, antamalla oppilaille mahdollisuuksia vaikuttaa rajojen luomiseen ja niiden ylläpitoon. Korostamalla jokaisen oppilaan tärkeyttä päätöksenteossa voimme vastata oppilaan tarpeeseen tulla huomatuksi. Sääntöjen tulee olla yhteiskunnan normien mukaisia, tavoitteena ohjata nuorta pärjäämään nyky maailmassa. Eettinen kasvatusta ohjaa kuitenkin myös kyseenalais-tamaan vallalla olevia normeja.

Yhteistyö ja kollegialisuus ovat perusteita yhteisölliselle opettajakulttuurille, jossa oppilaan paras tulkitaan yhdessä opettajien kesken (Tirri 1997, 52-53). Jotta opettajan työ sekä kollegoittensa, että oppilaidensa kanssa onnistuu, tarvitaan heidän välillään positiivista, avointa vuorovaikutusta. Läheinen kontakti ja iloinen asenne muihin ihmisiin edesauttavat vuorovaikutuksessa. Emme opettajina halua olla määräileviä auktoriteetteja, vaan hyvät vuorovaikutustaidot omaavia tasaveroisia kanssaih-misiä. Mahdollistaaksemme positiivisen vuorovaikutuksen, tulee meidän olla avoimia ymmärtämään kanssaihmissämme arvomaailmojen erilaisuutta, olla valmiita asettumaan toisen asemaan ja myös oppimaan toisiltamme. Pysähtyminen kuuntelemaan ja myötäilemään, on avaimena omankin elämämme mielekkääksi kokemiseen. Tämän tutkielmamme kautta olemme saaneet positiivisia kokemuksia tästä kollegiaalisesta yhteistyöstä ja haluammekin kiittää koko prosessia silmiemme avaamisesta uusille näkökulmille.

*”Ellemme kasvattajina pysähdy elämyksellisesti pohtimaan
kasvatustamme, arvojamme ja tavoitteitamme,
meillä on pääasiassa vain yksi tapa kasvattaa,
se, millä meidät on kasvatettu!”*

-sanoja tuntematon-

LÄHTEET:

- Aapola, S. 1999. Murrosikä ja sukupuoli: julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Väitöskirja.
- Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.
- Airaksinen, T. 1987. Moraalifilosofia. Juva: WSOY.
- Aittola, T., Erämies, T., Jauhiainen, J., Joki, H., Lainpelto, V., Partanen, R. & Tikkanen, J. 1995. Koulua käydään tulevaisuutta varten, vapaa-ajasta nautitaan nyt. Koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen tarkastelua. Nuorisotutkimus 3, 33-44.
- Aittola, T., Jokinen, K. & Laine, K. 1991. Nuorisokulttuurit ja koulutus. Teoksessa: T. Takala (toim.) Kasvatussosiologia. Juva: WSOY, 85-115.
- Allardt, E. 1980. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Juva: WSOY.
- Allardt, E. 1983. Sosiologia 1. Juva: WSOY
- Allardt, E. 1989. An Updated Indicator System: Having, Loving, Being. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntyyli ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Aristoteles. 1989. Nikomakhoksen etiikka. Suom. S. Knuutila. Helsinki: Gaudeamus.
- Bauman, Z. 1997. Sosiologinen ajattelu. Suom. J. Vainioinen. Juva: WSOY.
- Csikszentmihályi, M. 1990. Flow: the psychology of optimal experience. New York: Harper & Row.
- Dunderfelt, T. 1990. Elämänkaaripsykologia. Porvoo: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Greenberg, J. 1998. Health education. Learner-centered instructional strategies. Boston: WCB/McGraw-hill.
- Goleman, D. 1997. Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva. Suom. J. Kankaanpää. Keuruu: Otava.

- Harinen, P. 1999. A New Morality in Traditional Frames. Traditional Values and the "Causal Morality" of Finnish Young People. Teoksessa: V. Puuronen (toim.) Youth in Everyday Life Contexts. Joensuu: Joensuun yliopisto, 40-47.
- Harju, J. 2002. Lukiolaispoika on pommisivujen ylläpitäjä ja nimimerkki Einstein. Helsingin sanomat. 16.10.2002, Kaupunki, 1.
- Helve, H. 1997. Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino.
- Himberg, L., Laakso, J., Peltola, L. & Vidjeskog, J. 1992. Psykologia 2. Kehittyvä ihminen. Helsinki: WSOY.
- Himberg, L. & Jauhiainen R. 1998. Suhteita: minä, me ja muut. Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hoikkala, T. 2000. Äärimmäisyyksien aika ja tuhon estetiikka. Teoksessa: M. Linko, T. Saresma & E. Vainikkala (toim.) Otteita kulttuurista. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimusyksikkö, 379-390.
- Häyry, H. & Häyry, M. 1995. Arvot ja niiden arviointi. Teoksessa: P. Elo & H. Simola (toim.) Arvot, hyveet ja tieto. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 30-47.
- Iivonen, P. 1997. Opettaja ja Kouluetiikka – Mitä se on? Teoksessa: O. Arra, P. Elo, O. Hakala, P. Iivonen, K. Kumpukallio, J. Savolainen, A. Tolonen & K. Vappula (toim.) Hyveen ritarit. Helsinki: Suomen uskonnonopettajain liitto, 58-73.
- Jaatinen, J. 2000. Viattomuuden tarinoita. Nuoret päihdekulttuurinsa kuvaajina. Stakes, Raportteja 251.
- Järviöskoski, T. 1990. Nuoret ja ympäristökysymys. Oululaisia lukiolaisia ja ammattikoululaisia koskeva kyselytutkimus. Oulun yliopisto. Kasvatustieteellisen tiedekunnan tutkimuksia 72.
- Kaikkonen, S. 1999. Lukiolaisten kokonaispersoonallisesta kouluviihtyvyydestä arvoihin ja humanisaatioon. Oulun yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Väitöskirja.
- Koivusilta, L. & Rimpelä, A. 2000. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa: E. Heikkinen & J. Tuomi. (toim.) Suomalainen elämäntilanne. Helsinki: Tammi, 155-172.

- Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampereen yliopisto.
Terveystieteen laitos. Väitöskirja.
- Kosonen, P. 1992. Lukiolaisten ajankäyttö ja työmäärä. Jyväskylä:
Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Lindqvist, M. 1995. Mieli vai tarkoitus. Helsinki: Otava.
- Manderbacka, K. 1998. Keski-ikäisten käsitykset terveydestään. Teoksessa:
O. Rahkonen & E. Lahelma (toim.) Elämänkaari ja terveys. Tampere:
Gaudeamus, 119-127.
- Ojanen, M. 2001. Liiku oikein voi hyvin: liikunnan merkitys hyvinvoinnille.
Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Oksanen, K., Pohjanpalo, O. & Räisänen, K. 2002. Räjähdyksessä viisi,
kymmeniä loukkaantui Vantaan Myyrmäessä. Helsingin sanomat.
12.10.2002. Kaupunki, 10.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 1994. Helsinki: Opetushallitus.
- Pyhä Raamattu. Uusi testamentti. Helsinki: Suomen piippiaseura, 1989.
- Päihdelinkki. Saatavilla www-muodossa
<URL:http://www.paihdelinkki.fi/tietopankki/500_riippuvuuslinja/532.htm>.15.4.2002
- Raitanen, M. 2001. Aikuistuminen – uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa.
Teoksessa: A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen.
Iän sosiologiaa. Jyväskylä: Gummerrus, 187-224.
- Rauhala, L. 1983. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Jyväskylä: Gummerrus.
- Rauhala, L. 1990. Humanistinen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rauste-von Wright, ML. 1983. Arvot ja koulutus suomalaisen nuoren
elämänprosessin kannalta tarkasteltuna. Teoksessa: Näkemyksiä kou-
lutuksen tulevaisuudesta. Helsinki: Opetusministeriö.
- Rauste-von Wright, ML. 1997. Opettaja tienhaarassa: konstruktivismia käytännössä.
Jyväskylä: Atena.
- Rauste-von Wright, ML., Von Wright, J. 1994. Oppiminen ja koulutus. Juva:
WSOY.
- Rönkä, A., Poikkeus, A-M. 2000. Tytöt, pojat ja vanhemmat: kumppanuutta ja
kahinointia. Nuorisotutkimus 4, 3-18.

- Saarinen, M. 1998. Ystävyys ja tuettu yhteisöön liittyminen. Teoksessa:
T. Ladonlahti, A. Naukkarinen & S. Vehmas (toim.) Poikkeava vai eri
tyinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Juva: WSOY, 258-
275.
- Siurala, L. 1994. Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä. Helsingin
kaupungin tilastokeskuksen tutkimuksia. 3/1994.
- Spruijt-Metz, D. 1999. Adolescence, affect and health. Hove: Psychology press.
- Stakesin kouluterveyskysely 1999. Saatavilla www-muodossa
<URL:<http://www.stakes.fi/kouluterveys/1999/paihteet99.htm>>.
15.4.2002
- Tirri, K. 1997. Voiko hyveitä opettaa? . Teoksessa: O. Arra, P. Elo, O. Hakala,
P. Iivonen, K. Kumpukallio, J. Savolainen, A. Tolonen & K. Vappula
(toim.) Hyveen ritarit. Helsinki: Suomen uskonnonopettajain liitto, 52-
57.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Turunen, K. 1991. Ihmisen hahmo. Helsinki: Arator.
- Venkula, J. 1997. Hyveisiin harjaantuminen. Teoksessa: O. Arra, P. Elo, O. Hakala,
P. Iivonen, K. Kumpukallio, J. Savolainen, A. Tolonen & K. Vappula
(toim.) Hyveen ritarit. Helsinki: Suomen uskonnonopettajain liitto, 42-
51.
- Venkula, J. & Rautevaara, A. 1992. Arvot ja nuorten arvopohdinta: piirteitä
maamme vv. 1960-1990 nuorten arvoja koskevista tutkimuksista. Hel-
sinki: Yliopistopaino.
- Vuorinen, R. 1997. Minän synty ja kehitys. Porvoo: WSOY.
- Välimaa, R. 2000a. Poikien paikka terveyspuheessa. Nuorisotutkimus 4, 48-57.
- Välimaa, R. 2000b. Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen
valossa. Jyväskylän yliopisto. Liikunta- ja terveystieteiden laitos. Li-
sentiaatintyö.
- WHO. 1958. The first ten years. Geneva: The health organisation.
- Utria, S. 2001. Ihmismielen jäljillä: erilaisen psykiatrian ajatuksia ihmismielestä,
yhteiskunnasta ja maailmasta, jossa elämme. Kotka: STF
- Uusikylä, K. 1996. Isät meidän. Luovaksi lahjakkuudeksi kasvaminen. Juva:
WSOY.

